

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Správní dozor v oblasti kontroly a regulace obchodování s ohroženými druhy

CITES

Veronika Purkarová

Plzeň

2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra správního práva

Právo a právní věda

Obor právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Správní dozor v oblasti kontroly a regulace obchodování s ohroženými druhy

CITES

Zpracovala: Veronika Purkarová

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Plzeň, 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Správní dozor v oblasti kontroly a regulace obchodování s ohroženými druhy CITES“ vypracovala samostatně a řádně uvedla všechny použité zdroje, z nichž jsem v práci vycházela.

V plzni dne 28. března 2024

Veronika Purkarová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za ochotu a čas, který strávil konzultacemi a připomínkováním mé práce a také za cenné rady, které mi v průběhu zpracování této práce udělil.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a příteli za jejich neutuchající podporu v průběhu celého mého studia

Obsah

Obsah.....	1
1 ÚVOD	4
2 VLIV OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA STAV PŘÍRODY A BIOLOGICKOU ROZMANITOST	6
2.1. Diverzita v přírodě a její stav	6
2.2. Vliv obchodu s ohroženými druhy na biologickou rozmanitost	6
3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY	9
3.1. Vývoj mezinárodněprávní úpravy	9
3.2. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)	10
3.2.1. Základní pojmy.....	11
3.2.2. Seznamy CITES	11
3.2.3. Organizační struktura CITES	13
3.3. Regulace mezinárodního obchodu a výjimky z Úmluvy	16
3.3.1. Vývoz	16
3.3.2. Dovoz	17
3.3.3. Potvrzení o reexportu	18
3.3.4. Potvrzení o introdukci z moře	18
3.3.5. Výjimky z Úmluvy CITES.....	18
4 REGULACE OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA ÚROVNI EVROPSKÉ UNIE.....	22
4.1. Vztah Evropské unie a CITES.....	22
4.2. Nařízení Rady (ES) č. 338/97.....	23
4.3. Základní pojmy.....	23
4.4. Seznamy druhů	24
4.4.1. Příloha A	24
4.4.2. Příloha B.....	25
4.4.3. Příloha C.....	25
4.4.4. Příloha D	25
4.5. Orgány na úrovni EU	26
4.5.1. Evropská komise	26

4.5.2.	Vědecká prověřovací skupina	26
4.5.3.	Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.....	27
4.5.4.	Skupina pro prosazování	27
4.6.	Informační povinnost ohledně dodržování Nařízení členskými státy EU 27	
4.7.	Regulace obchodu a výjimky z Nařízení.....	28
4.7.1.	Vývoz	28
4.7.2.	Potvrzení o reexportu	29
4.7.3.	Dovoz	29
4.7.4.	Odchytky	30
4.8.	Regulace obchodních činností.....	32
4.9.	Přemísťování živých exemplářů.....	33
5	REGULACE OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA NÁRODNÍ ÚROVNI	34
5.1.	Vývoj české právní úpravy.....	34
5.2.	Zákon o obchodování s ohroženými druhy	35
5.3.	Základní pojmy.....	35
5.4.	Orgány na úrovni ČR	36
5.4.1.	Výkonné orgány	36
5.4.2.	Vědecké orgány	37
5.4.3.	Kontrolní orgány	37
5.5.	Regulace obchodu na národní úrovni.....	39
5.5.1.	Dovoz	39
5.5.2.	Vývoz a zpětný vývoz	40
5.5.3.	Přemísťování živých exemplářů v rámci členských států EU.....	40
5.5.4.	Některé další druhy potvrzení	41
5.5.5.	Registrace některých exemplářů	42
5.5.6.	Značení a identifikace exemplářů.....	43
5.5.7.	Prokázání původu exempláře	43
6	SPRÁVNÍ DOZOR V OBLASTI CITES	45
6.1.	Pojem správní dozor.....	45
6.1.1.	Fáze správního dozoru.....	46
6.2.	Správní dozor nad dodržováním CITES v ČR	49

6.2.1.	Proces zadržení a zabavení exempláře	52
6.3.	Odpovědnost za přestupky	56
6.3.1.	Odpovědnost za přestupky podle zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy	57
6.4.	Trestněprávní odpovědnost	58
6.4.1.	Směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí	58
6.4.2.	Trestněprávní odpovědnost podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	59
7	ZÁVĚR.....	64
	SEZNAM ZDROJŮ	68
	Literatura	68
	Internetové zdroje.....	69
	Legislativa	70
	Judikatura	72
	Články	72
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	73
	SHRNUTÍ.....	74
	RESUMÉ.....	75

1 ÚVOD

Problém s obchodováním s ohroženými druhy živočichů a rostlin je v současné době velice rozsáhlý a boj s ním je bohužel složitý. Protože je člověk tvor sobecký a schází mu úcta k cizímu životu, je třeba tuto oblast právně regulovat a dodržování této regulace patřičně vynucovat. Z toho důvodu vznikla mezinárodní Úmluva CITES, která je základem veškeré právní regulace obchodu s ohroženými volně žijícími druhy a odvíjí se od ní evropská i vnitrostátní právní úprava.

Úmluva CITES zavedla poměrně složitý systém nástrojů regulace obchodování s ohroženými druhy, které jsou všechny smluvní státy povinny dodržovat. I přes tento systém však stále dochází ke zbytečnému úhynu mnoha zvířat i rostlin, a v krajním případě i k vymření celého druhu.

Pro téma Správní dozor v oblasti kontroly a regulace obchodování s ohroženými druhy CITES jsem se rozhodla po rozmluvě se známým, který několik let pracoval u Celního úřadu na Letišti Václava Havla a zmínil se o případech pašování živých exemplářů i výrobků z nich, se kterými se tam setkával téměř na denním pořádku. Jelikož jsem člověk velice citlivý a ke zvířatům mám skvělý vztah, kruté zacházení s nimi, o kterých se známý zmiňoval mě šokovalo. Rozhodla jsem se, že se o toto téma začnu více zajímat a zjistím, jak s tímto problémem právní systém bojuje.

Cílem této práce je seznámit čtenáře s problematikou obchodování s ohroženými druhy a jeho následky, s tím, jak je tato problematika z pohledu práva upravena na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni, a především s tím, jak v této oblasti působí správní dozor v České republice a jaké jsou následky nelegálního obchodu s ohroženými druhy. V závěrech se chci zamyslet nad nedostatky platné právní úpravy a možnostmi *de lege ferenda*.

Toto téma je velmi specifické, je tedy nutné čtenáře nejprve seznámit se základními pojmy v oblasti CITES a s jeho platnou právní úpravou, pokud jde o nástroje a instituty v hmotněprávní oblasti, aby byl schopen porozumět dozorcím procesům v této oblasti. První kapitola mé práce je zaměřena na seznámení čtenáře s pojmem biodiverzita a na přiblížení toho, jaké následky na biodiverzitu má obchodování s ohroženými druhy. V následující kapitole, tedy kapitole č. 3, se zaměřuji na samotnou Úmluvu CITES, popisuji zde průběh a důvody jejího vzniku, seznamy druhů, které jsou zařazeny do Příloh CITES jakožto druhy ohrožené, nástroje regulace, které Úmluva zavedla a orgány, které ustanovila, aby dohlížely

na její správné dodržování ze strany smluvních států. V kapitole čtvrté rozebírám ty stejné instituty, jen z pohledu právní úpravy Evropské unie.

Pátá kapitola se zabývá právní úpravou, která je nám nejbližší, a to tou českou. Popisuji v ní vývoj české právní úpravy v oblasti obchodování s ohroženými druhy, rozebírám zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, který je v této oblasti stěžejním právním předpisem určujícím, jaké nástroje regulace a v jaké podobě se u nás uplatňují a také které orgány státní správy mají v této oblasti působnost a v jakém rozsahu. Tyto orgány státní správy jsou pro nás významné také v kapitole šesté, ve které se zabývám správním dozorem. Nejprve pro ne tak znalé čtenáře vysvětluji samotný pojem správního dozoru a jeho fáze a následně rozebírám, jak je správní dozor uplatňován v oblasti obchodování s ohroženými druhy a které orgány a jakým způsobem jej vykonávají. Zabývám se zde především činností České inspekce životního prostředí a orgánů celní správy a jejich postupy při zjištění pochybení na straně dozorované osoby a procesem zadržení a zabavení exemplářů.

Nejedná se sice už o správní dozor, ale přesto jsem pod kapitolu 6. nazvanou Správní dozor v oblasti CITES zařadila i správně právní a trestněprávní odpovědnost, jakožto následky dozorové činnosti správních orgánů. Tyto podkapitoly jsou věnovány právní úpravě přestupků a trestných činů týkajících se obchodování s ohroženými druhy a sankcemi, které hrozí při jejich spáchání.

2 VLIV OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA STAV PŘÍRODY A BIOLOGICKOU ROZMANITOST

2.1. Diverzita v přírodě a její stav

Pojem diverzita je definován jako různorodost, rozmanitost či mnohotvárnost forem, ať už v přírodě, nebo v sociálním prostředí. V této práci bude mít význam především biodiverzita – tedy rozmanitost v přírodě.

Hlavním významem diverzity v přírodě je odolnost přírodních systémů vůči vnějším vlivům, a to přírodním, ale i lidským.¹ Jde o to, že diverzifikovaný přírodní systém bude fungovat nadále i v případě, že některé složky tohoto systému fungovat přestanou. V případě, že by byl systém stejnorodý (například jedno druhový les), je pravděpodobné, že by zkáze podlehl celý a nemělo by ho co nahradit.

Ztráta biologické rozmanitosti je v současnosti jedním z nejzávažnějších globálních problémů týkajících se životního prostředí. Dle profesora Damohorského je v posledních desetiletích biodiverzita ohrožována a napadána především čtyřmi skupinami příčin, kterými jsou: 1) ničení ekosystémů (zejména tropických deštných pralesů), 2) nelegální obchod s ohroženými druhy rostlin a živočichů, 3) uvádění nepůvodních invazivních druhů do volné přírody a 4) fragmentace ekosystémů a krajiny.² V této práci se budu zabývat především druhou příčinou, a to nelegálním obchodem s ohroženými druhy rostlin a živočichů.

2.2. Vliv obchodu s ohroženými druhy na biologickou rozmanitost

Výše zmíněný stav přírody a biologické rozmanitosti je následkem mnoha různých faktorů od nadměrného využívání přírodních zdrojů, až po rozšiřování měst a lidských obydlí. Jedním z těchto faktorů je ovšem také nadměrná exploatace přírodních zdrojů za účelem uspokojování sobeckých zájmů člověka.³

Důkazem, že mezinárodní obchod s ohroženými druhy je opravdu závažným problémem, jsou statistické údaje, podle nichž je tento obchod druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů na Zemi.⁴

¹ DAMOHORSKÝ, Milan (ed.). *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí : Praha, 7.-9. září 2022*. [Beroun]: vydáno Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v nakladatelství Eva Rozkotová, [2023]. ISBN 978-80-7630-030-9. s. 200

² tamtéž

³MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2317-9., s. 74

⁴ REEVE, R. *Policing International Trade in Endangered Species. The CITES Treaty and Compliance*. London: The Royal Institute of International Affairs and Earthscan Publications Ltd., UK, 2002. ISBN: 1-85383-880-2. s.10.

Kromě legálního obchodu s ohroženými druhy, jehož obrat se na začátku 21. století pohyboval kolem 160 miliard USD, je obrovským problémem rovněž ilegální obchod s ohroženými druhy, jehož roční obrat se odhaduje na 10 až 23 miliard USD.⁵

Osoby provozující nelegální obchod s ohroženými druhy i chovatelé těchto zvířat se často hájí tím, že zvířata v podstatě zachraňují z jejich zničeného přirozeného prostředí, ve kterém by zvířata nepřežila, tím, že je přesunou a chovají je v uměle vytvořeném prostředí. Otázkou však je, zdali je to opravdu tak?

Mnohdy jsou argumenty o zničeném přirozeném prostředí a záchraně zvířat pouhou zástitou pro páchání nelegální činnosti. Velmi často totiž osoby obchodující se zvířaty radši uloví zdravé a krásné jedince v oblastech, kde takoví ještě žijí, nežli by zachraňovali zubožené kusy, přežívající ve vykácených pralesech. Také těžko uvěřit, že by chovatelé, dychtící po sbírce krásných zvířat, raději zachránili „horší“ kusy.⁶

Soukromí chovatelé jsou jednou z hlavních příčin obchodu s ohroženými druhy. Jde přitom pouze o soukromou zájmovou činnost, a není tedy důvod tolerovat jakékoli porušování zákona. Pochopitelně existuje mnoho slušných chovatelů, kteří se do rozporu se zákonem dostanou jen výjimečně, bohužel jsou tu ale i tací, kteří pro získání požadovaného exempláře vědomě porušují právní předpisy.

Chovatelé, ať už jsou slušní, nebo ne, jsou těmi, kdo vytváří poptávku po ohrožených zvířatech a často sami iniciují nelegální obchod s nimi. Aby doma mohli mít exotické zvíře do své sbírky, či jako domácího mazlíčka, jsou ochotni zaplatit vysoké částky a překonat fakt, že jsou kvůli nim tato zvířata odchycena z přirozeného prostředí.

Právě tento problém, který výrazně ohrožuje biologickou rozmanitost, přispěl v roce 1973 ke vzniku Washingtonské úmluvy CITES, která určitá jednání postavila mimo zákon.⁷

Tato úmluva bohužel neřeší celý problém, neboť je zde stále ilegální obchod s živou přírodou, jehož výnosy jsou srovnatelné s výnosy z obchodu s drogami či zbraněmi.⁸ Neustále dochází k pašování vymírajících druhů, jako jsou například

⁵ MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2317-9., s. 74

⁶ Tamtéž s. 75

⁷ Tamtéž

⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 132

Amazonští papoušci, či částí těl ohrožených druhů (například nosorožčí rohy, kterými se budu dále zabývat, tygří kosti, kly slonů), mnohdy získávanými brutálními způsoby.⁹

Závažným problémem je také způsob transportu živých zvířat, při kterém zvířata mnohdy trpí, a někdy bohužel transport nepřežijí.

Abych to shrnula, přestože mnozí chovatelé se chovají slušně, zvířata milují a vytvářejí jim skvělé prostředí pro život, dokud nejde o zvíře, které by jinak nepřežilo, nemělo by se odchytávat a chovatelé, pokud opravdu milují zvířata, by je neměli vlastnit. Zbytečně tím vytváří poptávku a podporují trh s ohroženými druhy, aby měli doma svého exotického mazlíčka. Obávám se však, že i kdyby všichni slušní chovatelé ze dne na den přestali odebírat nová zvířata, stále by tady byl problém s výrobky z částí těl zvířat, o které je bohužel stále velký zájem především na východoasijském trhu a pytláci si na něm „mastí kapsy“.

Jak s tímto problémem bojuje právní systém? Na to se podíváme v následujících kapitolách.

⁹ Tamtéž, s.76

3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY

3.1. Vývoj mezinárodněprávní úpravy

Mezinárodní úprava ochrany přírody začala vznikat již na přelomu 19. a 20. století. V tomto období začaly vznikat první regionální úmluvy motivované převážně ekonomickými zájmy států, částečně ale také ochranou přírody.¹⁰

Prvními mezinárodními úmluvami týkajícími se ochrany přírody, byly tehdy ještě dvoustranné úmluvy, a to například Úmluva o rybnářství mezi Francií a Velkou Británií z roku 1967, Úmluva o přelovení Severního moře z roku 1882, Smlouva o omezení lovu ploutvonožců v severním Pacifiku mezi USA a Velkou Británií z roku 1891 a mnoho dalších.¹¹

První mnohostrannou úmluvou se stala Úmluva o ochraně užitečného ptactva v zemědělství z roku 1902. V roce 1931 byla v Ženevě přijata Úmluva upravující lov kytovců. K oběma těmto smlouvám se zavázalo i tehdejší Československo, ovšem těmto smlouvám scházela podpora hospodářsky vyspělých států a nebyly dostatečně vynutitelné.¹²

Prvními mnohostrannými úmluvami zabývajícími se regulací obchodu s přírodou a zajištěním biodiverzity byly především Úmluva o ochraně zvířat, ptáků a ryb v Africe z roku 1900, a Londýnská úmluva týkající se ochrany fauny a flóry v jejich přirozeném prostředí, která ji v roce 1933 nahradila.¹³

Následovalo mnoho multilaterálních smluv, obvykle se zaměřujících na jednotlivé složky životního prostředí, jako je rybolov, ptactvo, podmořský život atd. Pro tuto práci je však nejpodstatnější mezinárodní úmluva CITES (dále jen „Úmluva“ nebo „Úmluva CITES“.

V roce 1972 se ve Stockholmu konala Konference OSN o lidském životním prostředí, na kterém mimo jiné vznikl Program OSN pro životní prostředí (UNEP) a v rámci které bylo na návrh Světového svazu ochrany přírody (IUCN) také přijato Doporučení č. 99.3., kterým bylo iniciováno svolání další konference, která se měla zabývat regulací mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.¹⁴

¹⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 64

¹¹ Tamtéž

¹² Tamtéž

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž str. 68

Úmluva CITES byla následně podepsána ve Washingtonu 3. března 1973 v rámci Programu OSN na ochranu životního prostředí.¹⁵ Úmluva tedy začala být označována jako Washingtonská, nebo podle jejího celého názvu, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, neboli CITES.

V současné době má úmluva 184 smluvních stran, včetně všech 27 členských států EU a také samotné EU jako mezinárodní organizace.¹⁶ Česká republika se stala smluvní stranou 1. ledna 1993, když převzala závazky ČSFR, která Úmluvu podepsala již v únoru 1992 jakožto 114. stát, který se k Úmluvě připojil, s platností od 28. května 1992.¹⁷

3.2. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)

CITES je mnohostrannou mezinárodní úmluvou, na které se účastní momentálně 184 smluvních států. K Úmluvě nepřistoupilo jen pár států světa, jde například o Vatikán, Arménii, Angolu, Cookovy ostrovy, Haiti, Irák či Turkmenistán.¹⁸

„Jde o mezivládní smluvní dokument, který je však silně podporován UNEP a významnými mezinárodními ochranářskými nevládními organizacemi, jako je IUCN – Světový svaz ochrany přírody, WWF (Světový fond na ochranu přírody), WCMC (Světové informační středisko ochrany přírody) a mnoho dalších.“¹⁹

Přestože se v jejím názvu vyskytuje pojem „mezinárodní obchod“, není CITES úmluvou obchodní, ale výhradně úmluvou na ochranu přírody.²⁰ Jejím cílem je výhradně ochrana druhové rozmanitosti živočichů žijících a rostlin rostoucích ve volné přírodě, která je ohrožena obchodováním s nimi, či s jejich částmi a výrobky vyrobených z jejich částí.

Účelem této úmluvy není zakázání obchodu s těmito druhy, nýbrž společná regulace obchodu všemi zeměmi světa, aby vlivem nekontrolovaného odchyty a obchodu s ohroženými druhy nedošlo k jejich úplnému vyhynutí.

¹⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 2. dopl. a rozšíř. vyd. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-498-1., str. 328

¹⁶ *Informační portál České inspekce životního prostředí* [online]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/pusobnost/logo-cites/co-je-cites>

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-763-8. str. 210

¹⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 132

²⁰ Tamtéž str.133

3.2.1. Základní pojmy

Základní pojmy důležité pro výklad Úmluvy nalezneme v čl. I Úmluvy.

V čl. I pod písmenem a) nalezneme charakterizaci pojmu *druh*, který je definován jako kterýkoli druh, poddruh nebo geograficky oddělená populace.²¹

Nejpodstatnějším je však pojem *exemplář*, který definuje čl. 1 písm. b) takto:

i) *jakýkoli živočich nebo rostlina, ať živé nebo neživé,*

ii) *v případě živočichů také: u druhů zařazených v přílohách I a II každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich; a u druhů zařazených v příloze III snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich, pokud jsou výslovně uvedeny v příloze III ve spojitosti s těmito druhy, a*

iii) *v případě rostlin také: u druhů zařazených v příloze I každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich; a u druhů zařazených v přílohách II a III snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich, pokud jsou výslovně uvedeny v přílohách II a III ve spojitosti s těmito druhy;*²²

Jako příklady nejčastěji obchodovaných exemplářů z kategorie zvířat můžeme uvést exotické ptáky, lidoopi, kočkovité šelmy, korály či mořské živočichy, z kategorie rostlin můžeme uvést vzácné orchideje a kaktusy. Z kategorie částí můžeme uvést kosti, kly, kůže či peří, ze kterých jsou následně vyráběny módní doplňky, kožené oblečení, parfémy a léčiva (druhy CITES jsou běžně využívány pro výrobu čínské medicíny).

V následujících článcích dohoda vysvětluje pojem *obchod*, pod který spadá vývoz, zpětný vývoz, přivezení z moře a dovoz, a některé další pojmy, které budou vysvětleny v samostatných podkapitolách.

3.2.2. Seznamy CITES²³

Úmluva člení rostliny a živočichy do tří kategorií, nazvaných CITES I, II a III, které společně tvoří přílohy Úmluvy. Exempláře v přílohách jsou odstupňovány

²¹ ÚMLUVA o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [online]. Washington, 1973 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/\\$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf)

²² tamtéž

²³ Informace dostupné z: Přílohy CITES. Česká inspekce životního prostředí [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/pusobnost/logo-cites/prilohy-cites>
a STEJSKAL, Vojtěch. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 134

dle míry jejich ohroženosti. V současnosti CITES chrání přes 6000 druhů živočichů a 33000 druhů rostlin.²⁴

Příloha CITES I chrání ty nejvíce ohrožené druhy. Momentálně chrání 630 druhů živočichů a 300 druhů rostlin, které jsou bezprostředně ohrožené vyhubením a obchod s nimi je absolutně zakázán. Výjimky jsou udělovány pouze výjimečně, a to především pro vědecké účely a zoologické zahrady. Jedná se konkrétně o veškeré lidoopy, pandy, některé druhy medvědů a opic, lemury, řadu velkých kytovců a delfíny, většinu kočkovitých šelem, nosorožce, mořské želvy, mnoho dravých ptáků a papoušků a řadu dalších druhů. Z rostlin zahrnuje tato příloha některé druhy kaktusů a orchidejí, palem a vzácných dřevin, jako je například brazilské růžové dřevo. Z české fauny a flory sem spadá orel královský, orel mořský, sokol stěhovavý a vydra říční.²⁵

Druhý seznam CITES II zahrnuje přes 4800 druhů živočichů a 29500 druhů rostlin, které jsou potencionálně ohroženy. Jde o takové případy, které sice nejsou bezprostředně ohroženy, ale mohly by být, pokud by obchodování s nimi nebylo regulováno. Způsob regulace obchodu s těmito druhy je specifikován v čl. IV Úmluvy, konkrétně formou udělování dovozních a vývozních povolení.

Tento seznam je ze všech seznamů nejrozsáhlejší, zahrnuje z kategorie živočichů například vydry, hrochy, luskouny, všechny opice, sovy, papoušky, kolibříky a řadu dalších druhů zvířat. Z řad flory chrání například agáve, ženšen, aloe, masožravé rostliny a další. Z české fauny a flory chrání tento seznam všechny dravé ptáky a sovy, medvědy, vlky, rysy, kočky divoké, dropy velké, čápy černé, jasoně červenooké a pijavky lékařské.²⁶

Seznam CITES III zahrnuje nejméně druhů, a to z důvodu, že jde o druhy, které jsou chráněny na základě požadavků jednotlivých států, na jejichž území jsou ohroženy. Jde konkrétně o 130 druhů živočichů a 12 taxonů rostlin.

O jejich zařazení na seznam rozhodují ostatní smluvní státy, pokud dospějí k závěru, že je vskutku třeba tyto druhy chránit na mezinárodní úrovni. V těchto případech je povolen pouze vývoz, který se řídí vývozním povolením země, ze které daný druh pochází.

²⁴ JAK CITES FUNGUJE? *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://nature.cz/jak-cites-funguje>

²⁵ Přílohy CITES. *Česká inspekce životního prostředí* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/pusobnost/logo-cites/prilohy-cites>

²⁶ PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-763-8. s. 210

Jde například o mrože ledního (Kanada), cibetky (Botswana, Indie), pásovce (Kostarika, Uruguay), panamský palisandr či česnekovník v Bolívii.²⁷

3.2.3. Organizační struktura CITES

Úmluva v člancích XI. - XVII. zřizuje dva ústřední orgány na mezinárodní úrovni, a to nejvyšší orgán, kterým je Konference stran, a Sekretariát se sídlem v Ženevě. Dalšími orgány spadajícími pod organizační strukturu CITES jsou výbory zřizované Konferencí stran.

3.2.3.1. Konference stran²⁸

Konferenci smluvních stran pravidelně jednou za dva až tři roky svolává Sekretariát za účelem posouzení správného plnění Úmluvy. Toto zasedání se koná na území jedné ze smluvních stran a trvá zpravidla dva týdny.

Kromě projednání plnění Úmluvy slouží toto zasedání také ke zvážení a případnému přijetí pozměňovacích návrhů smluvních stran k přílohám I a II a případně také k vydávání doporučení k zefektivnění Úmluvy. Tato doporučení mají formu rozhodnutí či rezoluce. Rozhodnutí bývá obvykle přijímáno na kratší časově omezené období, na rozdíl od rezoluce, která bývá dlouhodobějšího charakteru. Úkony spadající do kompetence Konference stran blíže definuje čl. XI Úmluvy.

Konference stran může být účasten také kterýkoliv subjekt odborně kvalifikovaný v ochraně přírody, organizace vládní i nevládní, ochránci, lovci a další osoby, pokud se proti jejich přítomnosti nepostaví nejméně jedna třetina zúčastněných stran. Tyto osoby však mají pouze postavení pozorovatele a na rozdíl od smluvních stran nedisponují hlasovacím právem. Konference jsou také zpřístupněny veřejnosti, která rovněž vystupuje pouze v postavení pozorovatele.

V případě, že o to písemně zažádá alespoň 1/3 smluvních stran, je možné pořádat také mimořádné zasedání Konference stran. Na těchto mimořádných zasedáních se obvykle jedná o pozměňovacích návrzích k Úmluvě. Pozměňovací návrh je přijat dvoutřetinovou většinou hlasujících stran.

Poslední Konference smluvních stran byla konána 14. - 25. listopadu 2022 v Panama City za předsednictví České republiky a byla v pořadí 19. Konferencí. Bylo na ní přijato rekordní množství rozhodnutí, i když ne vždy bylo snadné se

²⁷ Viz Příloha III Úmluvy CITES dostupné z:
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/\\$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf)

²⁸ Viz článek XI Úmluvy CITES

shodnout a některá hlasování vyvolávala mnoho emocí. Úspěšný byl například návrh na zařazení žraločí čeledi modrounovitých, proti kterému ne příliš překvapivě brojila hlavně Čína a Japonsko, které jsou největšími zpracovateli těchto žraloků a vzápětí nato také návrh na zařazení kladivounů a dalších mořských živočichů do Přílohy II, proti kterým se opět ozývaly hlasy z Číny a Japonska.²⁹ Z neúspěšných návrhů lze zmínit například návrh prosazovaný africkými státy o přeřazení hrocha z Přílohy II do Přílohy I.³⁰ Celkově se však dá tato Konference za předsednictví ČR zhodnotit jako velmi úspěšná. Byl na ní přijat rekordní počet 365 rozhodnutí a v důsledku toho se na seznamy CITES nově zařadilo přes 500 druhů živočichů a rostlin.³¹

3.2.3.2. Sekretariát³²

Sekretariát CITES byl ustanoven výkonným ředitelem Programu Organizace spojených národů pro životní prostředí, kterým je také spravován. Jeho sídlem je Ženeva a skládá se z 25 odborníků, v jejichž čele stojí Generální tajemník.

Hlavním úkolem Sekretariátu je zajišťování cílů Úmluvy, jeho kompetence jsou upraveny v čl. XII Úmluvy.

Jeho úkoly stanovené čl. XII Úmluvy jsou například organizace a zajišťování zasedání stran, provádění vědeckých a technických studií, které přispějí k plnění Úmluvy, vypracování doporučení pro plnění cílů Úmluvy, či pravidelné informování smluvních stran o aktuálním znění příloh.

Velmi významnou úlohu hraje Sekretariát při kontrole plnění Úmluvy smluvními stranami. Kontrolu provádí na základě zpráv, které mu odevzdávají smluvní strany. Pokud Sekretariát dojde k závěru, že některá ze smluvních stran porušuje dodržování úmluvy a ohrožuje některého z živočichů či rostlin chráněné Úmluvou v důsledku mezinárodního obchodu s nimi, sdělí tuto skutečnost zmocněnému výkonnému orgánu této smluvní strany. Tento orgán poté neprodleně informuje Sekretariát o závažných skutečnostech týkajících se případu a navrhne nápravná opatření. Dotčená strana také může zahájit šetření v dané věci.

Výsledky šetření budou poté projednány na nejbližší Konferenci stran, která může vydat doporučení k nápravě.³³

²⁹ STRAKOVÁ, Helena. 19. konference smluvních stran úmluvy CITES. *České právo životního prostředí*. 2022, č. 65, str. 35-42. ISSN 1213-5542.

³⁰ tamtéž

³¹ tamtéž

³² Viz ustanovení čl. XII a čl. XIII Úmluvy CITES

³³ Viz čl. XIII odst. 3 Úmluvy CITES

Sekretariát také při své činnosti spolupracuje s množstvím mezinárodních organizací. Jsou jimi například Světový fond na ochranu přírody WWF, Organizace OSN pro výživu a zemědělství, Světové monitorovací centrum ochrany přírody UNEP či Světový svaz ochrany přírody IUCN. „Z hlediska boje proti nelegálnímu obchodu s ohroženými druhy je významná velmi dobrá spolupráce CITES s Interpolem či se Světovou organizací celních orgánů (WCO).“³⁴

3.2.3.3. Výbory CITES³⁵

Výbory jsou zřizovány Konferencí stran a scházejí se v době mezi zasedáními Konference. Výbory, které jsou zřízené na trvalo jsou Stálý výbor, Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny.

Úkolem Stálého výboru je dohled nad činností a rozpočtem Sekretariátu, stejně jako dohled nad činností ostatních výborů. Kromě toho plní úkoly, které mu zadala Konference a navrhuje pro ni rezoluce ke schválení. Zasedá jednou ročně v Ženevě a zasedání trvá zpravidla týden. Členy výboru jsou jednotlivé smluvní strany, které reprezentují jeden z šesti geografických celků světa (Severní, Jižní a Střední Amerika, Asie, Evropa, Karibik a Oceánie). V období mezi lety 2002–2007 byla mezi reprezentanty za Evropu zvolena Česká republika. V čele výboru stojí předseda a místopředseda, voleni členy výboru.

Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny jsou výbory složené z odborníků v oblasti biologie a zoologie, jejichž hlavním úkolem je přezkoumávat správnost zařazení druhů do příloh Úmluvy a přehodnocování jejich zařazení. Kromě toho je jejich úkolem také poskytování odborného poradenství Konferenci stran a ostatním výborům.

Tyto výbory byly zřízeny v roce 1987 a zasedají pravidelně dvakrát mezi zasedáními Konference stran.

³⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 132

³⁵ Informace dostupné z informačního portálu CITES [online]. [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sc.php>

3.3. Regulace mezinárodního obchodu a výjimky z Úmluvy

Při regulaci obchodu s ohroženými druhy na mezinárodní úrovni jsou základními nástroji vydávání povolení (permits) a potvrzení (certificates), popřípadě učinění oznámení (notifications).³⁶ Účelem těchto dokumentů je doložení, že daný exemplář byl získán legálně. Tato povinnost vyplývá z ustanovení, že mezinárodní obchod s ohroženými druhy je zakázán, pokud není prováděn v souladu s ustanoveními právních předpisů.³⁷ Vydání těchto dokumentů má pak povahu udělení výjimky z obecného zákazu.

Volba vhodného dokumentu záleží na kategorii, do které je konkrétní exemplář zařazen. Podmínky jejich vydání jsou upravené v čl. III – V Úmluvy.

Obecnými náležitostmi každého potvrzení či povolení jsou dle čl. VI odst. 3 Úmluvy název Úmluvy, úřední název a razítko výkonného orgánu, který jej vydal a kontrolní číslo připojené výkonným orgánem.³⁸ Každá zásilka exemplářů vyžaduje vlastní povolení nebo potvrzení.³⁹

3.3.1. Vývoz

O povolení k vývozu rozhoduje výkonný orgán v zemi vývozu pro exempláře ve všech třech Přílohách, ovšem pouze v případě, že daný exemplář země sama do Přílohy navrhla. Pro udělení povolení k vývozu musí být vždy splněny určité podmínky, odpovídající konkrétní Příloze, do které exemplář spadá.

Pro vývoz exempláře z Přílohy I je nutné předložit povolení k vývozu, jehož vydání je podmíněno splněním těchto čtyř požadavků:⁴⁰

- a) Vědecký orgán státu sdělil, že vývoz neohrozí přežití druhu
- b) Daný exemplář nebyl získán v rozporu s právními předpisy na ochranu fauny a flóry
- c) Živý exemplář musí být připraven a dopravován tak, aby se minimalizovalo riziko poranění, poškození na zdraví nebo krutého zacházení
- d) Pro daný exemplář bylo uděleno povolení k dovozu

Poslední z bodů je vyžadován pouze u exemplářů z Přílohy I a je považován za nejefektivnější záruku dodržování Úmluvy.

³⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 135

³⁷ Viz ustanovení čl. II odst. 4 Úmluvy CITES

³⁸ Viz ustanovení čl. VI odst. 3 Úmluvy CITES

³⁹ Viz ustanovení čl. VI odst. 5 Úmluvy CITES

⁴⁰ Viz ustanovení čl. III odst. 2 Úmluvy CITES

Pro exempláře z Přílohy II platí stejná pravidla, jako u exemplářů z Přílohy I, kromě již výše zmíněného předchozího udělení povolení k dovozu. Vývoz těchto exemplářů je upraven ustanoveními čl. IV odst. 2 Úmluvy. K vývozu exempláře druhu z Přílohy III je rovněž třeba předložit povolení k vývozu, k čemuž je nutné splnit podmínky obsažené v bodech b) a c).⁴¹ Povolení k vývozu je zde však nutné předložit pouze v případě, že jde o vývoz ze státu, který tento druh do Přílohy III zařadil. Může být doplněno o osvědčení o původu.

Povolení k vývozu se předkládá jak při vývozu, tak i dovozu. Jeho platnost počíná běžet dnem vydání a trvá po dobu 6 měsíců.

3.3.2. Dovoz

Stejně jako vývozní permit, i povolení k dovozu vydává výkonný orgán, tentokrát v zemi dovozu. Vždy se předkládá společně s povolením k vývozu a uplatňuje se na exempláře druhů zařazených do všech 3 Příloh. Doba platnosti je rovněž 6 měsíců s možností prodloužení maximálně na 12 měsíců.

Udělení povolení k dovozu u druhů zařazených do Přílohy I je podmíněno třemi požadavky:⁴²

- a) Účel dovozu neohrozí přežití dotčeného druhu
- b) Příjemce živého exempláře je náležitě vybaven pro jeho umístění a péči o něj
- c) Exemplář nebude sloužit k použití pro převážně komerční účely

V praxi tedy obchod s exemplářem druhu zařazeného do Přílohy I vypadá následovně: nejprve je za splnění podmínek vydáno povolení k dovozu, na jehož základě může být uděleno povolení k vývozu, následovně se uskuteční vývoz, k němuž je nutné předložit povolení k vývozu, a nakonec dojde k dovozu, při kterém je zapotřebí doložit jak povolení k dovozu, tak i povolení k vývozu.

Pro dovoz exempláře zařazeného do Přílohy II je nutné předložit pouze povolení k vývozu, nebo potvrzení o zpětném vývozu (reexportu).⁴³ Zásadním rozdílem u dovozu exemplářů druhů z Příloh II a III je, že se mohou uskutečnit i pro výlučně komerční účely. Pro exempláře druhů z Přílohy III je nutné předložit pouze potvrzení o původu exempláře, nebo povolení k vývozu, pokud se jedná o dovoz ze státu, který navrhl zařazení druhu do této Přílohy.⁴⁴

⁴¹ Viz ustanovení čl. V odst. 2 Úmluvy CITES

⁴² Viz ustanovení čl. III odst. 3 Úmluvy CITES

⁴³ Viz ustanovení čl. IV odst. 4 Úmluvy CITES

⁴⁴ Viz ustanovení čl. V odst. 3 Úmluvy CITES

3.3.3. Potvrzení o reexportu

Reexport neboli zpětný vývoz, je upraven v Úmluvě též na základě přílohy, do které je daný druh zařazen. Při reexportu exempláře druhu zařazeného do Příloh I nebo II musí být předloženo povolení k reexportu, které vydává výkonný orgán v zemi reexportu za podmínek, že je přesvědčen, že exemplář byl do země dovezen v souladu s Úmluvou, a že bude dovezen způsobem, který mu zajistí bezúhonné dopravení. U exemplářů druhů v Příloze I je pro jeho získání rovněž nutné předložit potvrzení o dovozu.

V případě exemplářů zařazených do Přílohy III se postupuje odlišně. V tomto případě je nutné potvrzení výkonného orgánu reexportujícího státu o tom, že exemplář byl v tomto státě podroben zvláštnímu zpracování, nebo že je zpětně vyvážen.⁴⁵ Toto potvrzení slouží k evidenci dodržování ustanovení Úmluvy vzhledem k tomuto exempláři.

Stejně jako ostatní potvrzení, i potvrzení o reexportu je platné po dobu 6 měsíců ode dne jeho vydání.

3.3.4. Potvrzení o introdukci z moře

Pro přivezení z moře u exemplářů zařazených do Přílohy I je nutné předložit potvrzení o přivezení z moře. Podmínky pro jeho vydání jsou shodné s podmínkami vydání dovozního permitu u této Přílohy.⁴⁶

Předložení potvrzení o introdukci z moře je nutné i u exemplářů druhů zařazených v Příloze II, ovšem podmínky pro jeho vydání jsou odlišné:⁴⁷

- a) Přivezení neohrozí přežití druhu a
- b) S živým exemplářem bude zacházeno tak, aby se minimalizovalo riziko poranění, poškození na zdraví či krutého zacházení

Pro exempláře druhů z Přílohy III není introdukce z moře upravena.

3.3.5. Výjimky z Úmluvy CITES

Výše zmíněné nástroje regulace obchodu neplatí bezpodmínečně ve všech případech. Výjimky z pravidel mezinárodního obchodu upravuje čl. VII Úmluvy. Obchod lze v těchto případech učinit bez nutnosti vydání jakýchkoli dokladů, nebo alespoň ve zjednodušeném režimu. Výjimky platí na následující případy:

⁴⁵ Viz ustanovení čl. V odst. 4 Úmluvy CITES

⁴⁶ Viz ustanovení čl. III odst. 5 Úmluvy CITES

⁴⁷ Viz ustanovení čl. IV odst. 6 Úmluvy CITES

3.3.5.1. Tzv. před-konvenční exempláře

První z výjimek je upravena v čl. VII odst. 2 Úmluvy a uplatňuje se v případech, kdy byl exemplář získán ještě před tím, než se na něj začala vztahovat ustanovení Úmluvy. V tomto případě jde o uplatnění zásady zákazu retroaktivity, neboť v době, kdy byl exemplář získán, bylo obchodování s ním stále ještě povoleno.

K určení toho, že se jedná o před-konvenční exemplář je nutno zjistit datum získání tohoto exempláře a datum počátku platnosti Úmluvy v zemi vývozu či dovozu (referenční datum), a též datum, kdy byl daný exemplář zařazen do jedné z Příloh CITES. Určování před-konvenčnosti je ale poměrně problematičné. Ve většině případů je referenční datum ve státech dovozu a vývozu rozdílné, mnohdy se také určení exempláře jako před-konvenčního falšuje.

V případě, že stát vývozu nabude přesvědčení, že jde o před-konvenční exemplář, vydá o tom potvrzení a pro další obchodování s tímto exemplářem už nejsou třeba jakákoli další povolení či potvrzení.

Dalším problémem je také 90denní lhůta od přijetí změny Přílohy zařazením nového druhu, do účinnosti této změny. V tomto 90denním období může docházet k nahromadění exemplářů, které díky této výjimce následně mohou být volně obchodovány.⁴⁸

3.3.5.2. Exempláře osobního nebo rodinného charakteru

Jako další se uplatňuje výjimka na exempláře osobního nebo rodinného charakteru, upravená článkem VII odst. 3 Úmluvy. Tato výjimka je však zároveň poměrně dost omezena, a to tak, že se nevztahuje na exempláře druhů zařazených v Příloze I získané mimo stát trvalého pobytu vlastníka, které převáží do státu jeho trvalého pobytu. Dále se za stejných okolností nevztahuje ani na exempláře zařazené do Přílohy II, pokud byly v zemi mimo trvalé bydliště vlastníka odebrány z volné přírody a je pro ně vyžadováno povolení k vývozu.

Pokud jsou exempláře z Přílohy III převáženy jako exempláře osobního nebo rodinného charakteru, není u nich vyžadováno předložení žádného z dokladů CITES.

⁴⁸ WIJNSTEKERS, Willem. *The evolution of CITES – 11th edition* [online]. Hungary: International Council for Game and Wildlife Conservation, 2018 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/common/resources/The_Evolution_of_CITES_2018.pdf str. 221-222

3.3.5.3. Exempláře narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované

Další z výjimek se uplatňuje na exempláře druhů živočichů narozených a odchovaných v zajetí a uměle vypěstovaných rostlin. Jejich režim je obecně upraven čl. VII odst. 5 Úmluvy, který říká, že jestliže se výkonný orgán státu vývozu přesvědčí o tom, že exemplář byl odchován či vypěstován v zajetí, může být povolení k vývozu nahrazeno potvrzením o této skutečnosti vydané výkonným orgánem tohoto státu.

Speciálně vůči tomuto ustanovení působí ustanovení čl. VII odst. 4 Úmluvy, které upravuje režim exemplářů druhů odchovaných či vypěstovaných v zajetí, které jsou zařazeny do Přílohy I. Tento článek stanoví, že exempláře druhů z Přílohy I jsou v těchto případech považovány za exempláře druhů zařazených do Přílohy II, což fakticky umožňuje jejich obchodování pro komerční účely.

3.3.5.4. Nekomerční zápůjčky, dary a výměny mezi registrovanými vědci a vědeckými institucemi

Předposlední výjimku upravuje čl. VII odst. 6 Úmluvy. Vztahuje se na exempláře, které nejsou určené pro obchodní účely, a jsou poskytnuté jako dary či výměny mezi vědci a vědeckými institucemi v podobě konzervovaných či herbářových exemplářů, sušených a v konzervačním médiu zalévaných muzejních preparátů a živých rostlinných materiálů. Tyto exempláře musí výkonný orgán státu označit odpovídajícím způsobem.

3.3.5.5. Putovní zoologické zahrady a jiné výstavy

Poslední z výjimek se vztahuje na přesun exemplářů, které jsou součástí putovní zoologické zahrady, cirkusu, zvěřince, výstavy rostlin či jiné putovní výstavy.⁴⁹ O upuštění od požadavků článků III, IV a V Úmluvy může rozhodnou výkonný orgán státu a může umožnit přesun těchto exemplářů, ovšem jen za určitých podmínek.

Exempláře musí být registrované a musí být buď před-konvenčními exempláři, nebo exempláři narozenými a odchovanými v zajetí či uměle vypěstovanými. U živých exemplářů se výkonný orgán také musí ujistit, že při

⁴⁹ Viz ustanovení čl. VII odst. 7 Úmluvy CITES

přesunu bude minimalizováno riziko jejich poranění, poškození na zdraví nebo krutého zacházení.

4 REGULACE OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA ÚROVNI EVROPSKÉ UNIE

4.1. Vztah Evropské unie a CITES⁵⁰

Ačkoliv již dva roky po vstupu CITES v platnost EU uznala, že se jedná o velmi účinný způsob ochrany volně žijících ohrožených druhů, po více než následující tři desetiletí se Unie jako celek nestala smluvní stranou CITES, a to z toho důvodu, že ustanovení čl. XXI CITES v původním znění vstup jakýchkoliv jiných subjektů, než samostatných států zakazovalo. Přesto ale již od počátku 80. let 20. století měla tehdejší EHS, později ES a ještě později EU vlastní právní úpravu v rámci sekundárního práva, později nahrazenou soustavou nařízení v čele s nařízením Rady (ES) č. 338/97 a nařízením Rady (ES) č. 865/2006.

Evropská unie tedy přistoupila k Úmluvě až po změně tohoto článku, která vešla v platnost až v roce 2013. Na základě Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 z 6. března 2015 se konečně Evropská unie přidala k CITES a zavázala se tím k jejímu prosazování.

Vztah mezi CITES a EU v Úmluvě upravuje čl. XIV odst. 3, který stanoví: *„Ustanovení této úmluvy nemají v žádném směru vliv na ustanovení nebo povinnosti vyplývající z jakékoli smlouvy, úmluvy nebo mezinárodní dohody uzavřené nebo případně později uzavřené mezi státy tvořícími unii nebo regionální obchodní dohodu, jež zavádí nebo zachovává společnou vnější celní kontrolu a odstraňuje celní kontrolu mezi jejími stranami, pokud se tato ustanovení nebo povinnosti týkají obchodu mezi členskými státy této unie nebo dohody.“⁵¹*

Dále také tento článek stanoví, že smluvní strany se mohou od ustanovení Úmluvy odchýlit v případě, že jejich vnitrostátní úprava bude přísnější, čehož EU hojně využívá.⁵² Promítá se to například v regulaci dovozního permitu, který není vyžadován pouze pro druhy zařazené do Přílohy A, ale rovněž pro druhy zařazené do Přílohy B. Oznámení o dovozu je potřeba i u druhů, zařazených do Příloh C a D. Dále tuto přísnost můžeme spatřovat také v tom, že některé druhy, které jsou Úmluvou zařazené do Přílohy II, jsou v EU zařazené do Přílohy A, a tudíž s nimi nelze obchodovat.

⁵⁰ Viz Reeve, Rosalind. *Policing International Trade in Endangered Species. The CITES Treaty and Compliance*. Earthscan Publications Ltd, London 2002, s.112 a n. ISBN 1-85383-880-2 a Epiney, Astrid. *Umweltrecht der EU*. 3.Auflage. Nomos. Baden-Baden, 2013, s. 506-507. ISBN 978-3-8487-0503-0

⁵¹ Viz ustanovení čl. XIV odst. 3 Úmluvy CITES

⁵² Viz ustanovení čl. XIV odst. 1 Úmluvy CITES

Dalším poměrně velkým rozdílem mezi úpravou EU a CITES je, že dle Nařízení je podmínkou dovozu živých exemplářů spadajících do Příloh A a B veškeré potřebné vybavení pro jejich chov a péči, zatímco Úmluva toto vyžaduje pouze u případů dovozu živých exemplářů zařazených do Přílohy CITES I.

4.2. Nařízení Rady (ES) č. 338/97

Základem unijní právní úpravy obchodování s ohroženými druhy je nařízení Rady (ES) č. 338/97, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (dále jen „Nařízení“), které nahradilo původní nařízení Rady EHS č. 3626/82, účinné od roku 1984 do roku 1997. Důvodem pro přijetí nového nařízení byl stále se rozšiřující problém s obchodem s ohroženými druhy, k jehož regulaci už původní nařízení nestačilo.⁵³ Zároveň také dle preambule Nařízení bylo nutné brát v úvahu nové vědecké poznatky a současnou strukturu obchodu a také bylo nutno zavést přísnější opatření k regulaci obchodu na vnějších hranicích, poté, co byly kontroly na vnitřních hranicích zrušeny.⁵⁴

Nařízení se provádí v souladu s cíli a zásadami Úmluvy CITES a jeho hlavním cílem dle čl. 1 je ochrana druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručení jejich zachování regulováním obchodu s nimi.

Nařízení se skládá z 22 článků a 4 příloh (přílohy A, B, C, D), které obsahují seznamy druhů. Upravuje především pravidla mezinárodního obchodu s ohroženými druhy přes vnější hranice EU⁵⁵, podrobněji rozvádí postupy při vývozu a dovozu exemplářů, v čl. 7 upravuje odchylky týkající se exemplářů narozených a odchovaných v zajetí nebo uměle vypěstovaných, a v člancích 8 a 9 upravuje regulaci obchodních činností s některými exempláři a přemístování živých exemplářů uvnitř EU.⁵⁶

4.3. Základní pojmy

Stejně jako Úmluva CITES, i Nařízení definuje některé základní pojmy, a to dokonce lépe a podrobněji.

Stěžejní pro tuto práci je opět pojem *exemplář*, který Nařízení definuje rozsáhleji a více do hloubky. Jeho definice je obsažena v čl. 2 písm. t) Nařízení a je

⁵³ Viz Preambule Nařízení Rady (ES) č. 338/97 dostupné z:

https://www.cizp.cz/sites/cizp.cz/files/file/3X3/338-97-kons-verze-2015-05-07-cz_0.pdf

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ Nařízení hovoří o Evropském společenství, já však pro účely této práce budu používat pojem Evropská unie, případně EU, vzhledem k platnému stavu po Lisabonské smlouvě

⁵⁶ Viz ustanovení čl. 4-9 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

jím jakýkoli živočišný nebo rostlinný jedinec, živý či neživý, který patří k některému z druhů zařazených do příloh A až D, a jakákoli jeho část nebo odvozenina.

Za exemplář se dle čl. 2 písm. t) považuje navíc i exemplář druhu zařazeného do příloh A až D v případě, kdy jde o rostlinu či živočicha, z jehož rodičů alespoň jeden patří k druhu zařazenému do těchto příloh. Pokud do přílohy patří jen jeden z rodičů, nebo je každý z rodičů zařazen do jiné přílohy, platí na jeho potomka ustanovení přísnější přílohy.⁵⁷

Kromě samotného pojmu *exemplář* upravuje Nařízení nový pojem, a to *exemplář osobního nebo rodinného charakteru*. Tento pojem definuje ustanovení čl. 2 písm. j jako neživý exemplář, jeho část nebo odvozenina, který je osobním movitým majetkem fyzické osoby.⁵⁸

Dalším významným pojmem je zde rovněž pojem *obchod*, upravený v čl. 2 písm. u) jako dovoz do Společenství, včetně přivezení z moře a vývoz či zpětný vývoz ze Společenství, jakož i přemísťování a převod vlastnictví exemplářů v rámci Společenství.

4.4. Seznamy druhů

Stejně jako Úmluva kategorizuje druhy do Příloh I-III, i Nařízení rozdělilo druhy do čtyř kategorií, a to do příloh A-D. Zařazování druhů do Příloh Nařízení je však o něco přísnější než v Úmluvě, jak nadále zjistíme. Veškeré druhy v přílohách jsou uváděné latinsky.

4.4.1. Příloha A

V Příloze A, obdobně jako u přílohy CITES I, jsou uvedeny druhy, které jsou přímo ohroženy vyhubením, a tudíž na ně platí úplný zákaz obchodu.⁵⁹ Příloha je ovšem doplněna i o některé druhy z přílohy CITES II a také o druhy, které Úmluvou původně chráněné ani nebyly.

Z živočichů si jako příklad můžeme uvést rysa ostrovida, gazelu obrovskou, koně převalského⁶⁰, kytovce, vlka obecného nebo také některé druhy kaloňů, antilop či pum. Z rostlinstva potom můžeme uvést opět kaktusy, orchideje či aloe.

⁵⁷ Tamtéž čl. 2 písm. t)

⁵⁸ Tamtéž, čl. 2 písm. j)

⁵⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 300-301

⁶⁰ Kůň převalského je posledním žijícím druhem divokého koně pocházející z Mongolska. Jako jedna z mála zoologických zahrad ho chová i zoologická zahrada v mém rodném městě, a to Zoopark

4.4.2. Příloha B

Příloha B svým obsahem zhruba odpovídá příloze CITES II.⁶¹ U těchto druhů je obchodování s nimi přípustné, ale pouze na základě povolenek, které mají být vydávány jen v případech, kdy mezinárodní obchod s konkrétním druhem neohrožuje tento druh na přežití, přičemž obchod má být uskutečněn v souladu s principem trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů.⁶²

Příkladem druhů zařazených do této přílohy můžeme uvést například nosorožce tuponosého, žijícího v Jihoafrické republice a Svazijsku, zbytek populace je zařazen do Přílohy A. Dále některé druhy lenochodů nebo veverek. Z rostlin pak například většinu druhů palem nebo santalové dřevo.

4.4.3. Příloha C

Do Přílohy C jsou logicky zahrnuty druhy ze seznamu CITES III a některé další, nezahrnuté do žádného ze seznamů Úmluvy. Podmínky pro tuto přílohu jsou obdobné, jako u Přílohy B, tedy že s druhy je povoleno obchodovat na základě povolení nebo potvrzení, ale pouze v případě, že tím nebude ohroženo jejich přežití.⁶³

Za příklad můžeme uvést babočky, chřestýše brazilského, mravenečníka mexického či všechny druhy cibetek. Z rostlinstva například dub mongolský či některé druhy palisandru.

4.4.4. Příloha D

V Příloze D jsou uvedeny některé další druhy, které nejsou chráněny Úmluvou CITES, a několik druhů z přílohy CITES III, vůči kterým mají členské státy EU výhrady.⁶⁴ Jejich dovoz je monitorován na základě oznámení o dovozu.⁶⁵

Příklady z této přílohy jsou liška obecná, lasice horská, hranostaj, nebo některé druhy klokanů. Z rostlin to jsou lítostky, česnekovník, či medvědice lékařská.

Chomutov. Poměrně velkou výsadou pro Česko je, že vedením Mezinárodní plemenné knihy (ISB) je od roku 1988 pověřena Zoologická zahrada Praha, která také organizuje transporty koní zpět do Mongolska, v rámci projektu Návrat divokých koní. Informace dostupné z: <https://www.zoopraha.cz/zvirata-a-expozice/lexikon-zvirat?d=192-kun-prevalskeho&start=192>

⁶¹STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1., str. 301

⁶² tamtéž

⁶³ tamtéž

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ tamtéž

4.5. Orgány na úrovni EU

Z ustanovení Úmluvy CITES vyplývá, že každá smluvní strana je povinna ustanovit jeden nebo více výkonných orgánů, které budou oprávněny vydávat povolení a potvrzení jménem této strany, a také jeden nebo více vědeckých orgánů.⁶⁶ Na úrovni Evropské unie fungují pro účely Úmluvy čtyři orgány, kterými jsou Vědecká prověřovací skupina, Skupina pro prosazování, Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a Evropská komise.

4.5.1. Evropská komise

Evropská komise (dále jen „Komise“) působí jako výkonný orgán CITES. Z ustanovení článku 19 Nařízení Komise vyplývá několik důležitých úkolů.

Mezi její hlavní úkoly spadá především dohled nad prováděním předpisů EU ohledně obchodu s ohroženými druhy, také přijímání opatření k provedení Nařízení, oprávnění provádět změny příloh Nařízení, ovšem s výjimkou provádění změn v příloze A, které nepochází z rozhodnutí Konference stran.⁶⁷

Dále v souladu s Nařízením Komise stanoví jednotné podmínky a kritéria pro vydávání, platnost a používání dokumentů potřebných pro obchodování a používání fytoosanitárních osvědčení.⁶⁸

4.5.2. Vědecká prověřovací skupina

Vědecká prověřovací skupina (dále jen „Skupina“) vznikla na základě ustanovení čl. 17 Nařízení a skládá se ze zástupců vědeckých orgánů členských států. Skupině předsedá zástupce Komise a schází se čtyřikrát ročně v Bruselu.

Na svých zasedáních je Skupina povinna prověřit veškeré vědecké otázky, týkající se aplikace Nařízení, a to buď z vlastní iniciativy, nebo na žádost členů Skupiny či Výboru.

Skupina se především zabývá otázkou, zda dovoz určitého druhu do Společenství nebude mít špatný vliv na přežití tohoto druhu a v návaznosti na to je oprávněna vydávat stanoviska, která mohou být základem pro zákaz dovozu tohoto druhu vydaný ve formě nařízení Komise.

⁶⁶ Viz ustanovení čl. 9 odst. 1 Úmluvy CITES

⁶⁷ Viz ustanovení čl. 19 odst. 5 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁶⁸ Tamtéž čl. 19 odst. 3

4.5.3. Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (dále jen „Výbor“) je pomocným orgánem Komise. Zřízen byl na základě ustanovení čl. 18 odst. 1 Nařízení a jeho členové jsou zástupci výkonných orgánů jednotlivých členských států (za ČR obvykle zástupce MŽP, popřípadě zástupce Agentury ochrany přírody a krajiny ČR). Také zde působí jako předseda zástupce Komise.

Hlavním úkolem Výboru dle čl. 18 Nařízení je asistence a kontrola Komise při přijímání prováděcích právních předpisů, což provádí prostřednictvím vydávání stanovisek k návrhům Komise. V případě, že je návrh opatření Komise v souladu se stanoviskem Výboru, je návrh přijat, v opačném případě Komise návrh opatření předloží Radě. Opatření je poté přijato pouze v případě, že se na něm Rada usnese kvalifikovanou většinou.⁶⁹

4.5.4. Skupina pro prosazování

Skupina pro prosazování Nařízení (dále jen „Skupina“) vznikla na základě čl. 14 odst. 3 Nařízení, který doslova stanoví: *„Je nutno vytvořit skupinu pro prosazování tohoto nařízení tvořenou představiteli orgánů každého členského státu, které mají za úkol zajistit provádění veškerých ustanovení tohoto nařízení. Předsedou skupiny je zástupce Komise.“*⁷⁰

Skupina se schází obvykle dvakrát ročně v Bruselu.

4.6. Informační povinnost ohledně dodržování Nařízení členskými státy EU

Mezi orgány Evropské unie a členskými státy funguje vzájemná informační povinnost přímo vyžadovaná články 14 a 15 Nařízení, prostřednictvím které mohou orgány Unie kontrolovat činnost orgánů členských států při dodržování ustanovení Nařízení a správním dozoru nad obchodem s ohroženými druhy.

Příslušné orgány členských států jsou povinny kontrolovat dodržování ustanovení Nařízení na svém území a v případě jakýchkoli pochybností o správném dodržování těchto ustanovení musí učinit opatření pro zajištění nápravy. O těchto opatřeních je pak členský stát povinen informovat Komisi, potažmo Sekretariát, pokud se jedná o druhy zařazené do Příloh Úmluvy. Dále Komise zajišťuje, aby

⁶⁹ Viz ustanovení čl. 18 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁷⁰ Tamtéž čl. 14 odst. 3 písm. a)

příslušné orgány členských států prověřovaly záležitosti, které komise považuje za nezbytné pro dodržování Nařízení. O výsledcích tohoto prověřování jsou členské státy povinny zpětně informovat Komisi a Sekretariát.

Komise si s členskými státy také vzájemně předává informace potřebné pro provádění Nařízení a zároveň zajišťuje, aby se informace o ustanoveních a opatřeních k provádění Nařízení dostaly k veřejnosti. Členské státy jsou také povinny informovat Komisi a Sekretariát o všech opatřeních k zajištění dodržování Nařízení, které zavedly nad rámec požadavků vyplývajících z ustanovení Nařízení.⁷¹ S cílem zajištění účinného provádění Úmluvy na celém území, na kterém je Nařízení platné, zůstává Komise ve styku se Sekretariátem.⁷²

4.7. Regulace obchodu a výjimky z Nařízení

Stejně jako Úmluva CITES, i Nařízení upravuje nástroje regulace obchodu s ohroženými druhy v EU. Tyto nástroje regulace se nevztahují pouze na obchod mezi členskými státy, ale i na obchod mezi členskými státy EU a třetími zeměmi.

4.7.1. Vývoz

K vývozu exemplářů druhů z Příloh A, B a C je třeba získat povolení k vývozu. Vývozní povolení pro exempláře druhů zařazených do Přílohy A je možné získat jen za splnění následujících podmínek:⁷³

- a) Odchyt a sběr exemplářů ve volné přírodě a jejich vývoz nebude mít škodlivý účinek na stav zachování druhu nebo na rozsah území, na kterém se daná populace vyskytuje
- b) Exempláře byly získány v souladu s právními předpisy na ochranu dotyčného druhu
- c) Živý exemplář bude připraven a přepravován způsobem, kterým se minimalizuje nebezpečí zranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení
- d) V případě, že jde o druh, který zároveň není zařazen do Přílohy I Úmluvy, nebude exemplář využíván k převážně komerčním účelům. Pokud je druh zároveň zařazen do Přílohy I Úmluvy, a je vyvážen do smluvního státu Úmluvy, bylo pro něj vydáno povolení k dovozu.

⁷¹ Viz ustanovení čl. 20 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁷² Tamtéž čl. 14 a čl. 15

⁷³ Tamtéž čl. 5 odst. 2

- e) Neexistují žádné jiné okolnosti týkající se zachování druhu, které mluví proti vydání povolení k vývozu.

Pro vývoz exemplářů zařazených do Příloh B a C je také zapotřebí předložit povolení k vývozu. Pro jeho získání platí kromě bodu d) stejné podmínky. Vývoz exemplářů z Přílohy D není Nařízením regulován.

4.7.2. Potvrzení o reexportu

V případě zpětného vývozu jsou unijní podmínky přísnější než podmínky Úmluvy. Usiluje-li žadatel o udělení potvrzení o zpětném vývozu pro exemplář druhu zařazeného do Přílohy A, musí být splněny podmínky pro vydání povolení k vývozu a žadatel musí prokázat, že byl exemplář dovezen v souladu s evropskou legislativou.

Pro zpětný vývoz exemplářů druhů z Příloh B a C je také nutné získat potvrzení o zpětném vývozu a pro jeho získání je nutné splnit stejné podmínky, jako pro vydání povolení k vývozu. Zpětný vývoz druhů z Přílohy D opět není nijak regulován.

4.7.3. Dovoz

Stejně jako u povolení k dovozu vydávaného na základě Úmluvy, i na základě Nařízení vydává povolení k dovozu výkonný orgán státu dovozu po předchozím provedení nezbytných kontrol. Povolení k dovozu se následně předkládá na hraničním celním úřadu v místě dovozu.

Podmínkami pro vydání povolení k dovozu u exemplářů druhů z Přílohy A jsou:⁷⁴

- a) Dovoz do společenství nebude mít nepříznivý vliv na stav zachování druhu a na rozsah území, na němž se příslušný druh vyskytuje
- b) Dovoz je uskutečněn za některým z účelů stanovených Nařízením (jde např. o chovatelské, výzkumné, pěstitelské, vzdělávací či vědecké účely)
- c) Žadatel prokáže, že byl exemplář získán v souladu s právními předpisy na ochranu dotyčného druhu. V případě, že jde o druh, který je zároveň zařazený do jedné z Příloh Úmluvy, je nutné předložení povolení k vývozu nebo potvrzení o zpětném vývozu.

⁷⁴ Viz ustanovení čl. IV odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

- d) Příslušný vědecký orgán se přesvědčí, že ubytování pro živý exemplář v místě určení je zařízené odpovídajícím způsobem
- e) Exemplář není určen k použití pro převážně komerční účely
- f) Neexistují žádné další okolnosti související se zachováním druhu, které by mluvily proti vydání povolení k dovozu a
- g) V případě přivezení z moře budou živé exempláře připraveny a přepravovány tak, aby bylo minimalizováno nebezpečí zranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení.

V případě povolení k dovozu u exemplářů zařazených do Přílohy B jsou podmínky obdobné, ale jsou zde výjimky. Jejich dovoz je upraven v čl. 4 odst. 2 Nařízení. Pro získání povolení k dovozu u exempláře z Přílohy B není třeba splnit podmínku z bodu b) a e) a u bodu d) platí, že o vhodném ubytování pro živý exemplář se neujišťuje příslušný vědecký orgán, ale tato povinnost je zde přenesena na samotného žadatele.

V případě, kdy se jedná o druh zařazený do Přílohy C, se místo povolení k dovozu na hraničním celním úřadu v místě dovozu musí předložit oznámení o dovozu. Pokud je exemplář vyvážen ze země, která daný druh na Přílohu C zařadila, je dovoz podmíněn také povolením k vývozu vydaným touto zemí. Pokud jde o vývoz z jiné země než té, která druh do Přílohy C zařadila, je nutné předložit povolení k vývozu, potvrzení o reexportu nebo potvrzení o původu vydané státem vývozu.⁷⁵

Předložení oznámení o dovozu je nutné i u druhů zařazených do Přílohy D, ovšem není zde třeba předkládat žádné jiné dokumenty.⁷⁶

Na rozdíl od Úmluvy je v Nařízení upraven opětovný dovoz, který umožňuje snadnější opětovný dovoz exemplářů, které byly už dříve legálně dovezené do EU či v EU získané.⁷⁷

4.7.4. Odchylky

Stejně jako v Úmluvě, i v Nařízení jsou upraveny výjimky, ve kterých bude režim fungovat odchylně od běžných případů. Tyto výjimky jsou upraveny čl. 7 Nařízení a jsou jimi:

⁷⁵ Viz ustanovení čl. IV odst. 3 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁷⁶ Tamtéž čl. IV odst. 4

⁷⁷ Tamtéž IV odst. 5 písm. a)

4.7.4.1. Exempláře narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované

V tomto případě platí, že na takové exempláře zařazené do Přílohy A se budou vztahovat stejná ustanovení, jako na exempláře z Přílohy B. Není zde na rozdíl od Úmluvy požadavek, aby byly chovány nebo pěstovány výhradně pro komerční účely. V unijní úpravě neplatí možnost náhrady veškerých povolení a potvrzení potvrzením o odchováním v zajetí nebo umělém vypěstování. Pouze v případě exemplářů uměle vypěstovaných rostlin je možné nahradit povolení rostlinolékařským osvědčením.⁷⁸

4.7.4.2. Transzit přes území Evropské unie

Odchyłka zde spočívá v tom, že pokud je prováděn pouhý tranzit exempláře přes území EU, není vyžadováno provedení náležitých kontrol a předložení potvrzení a povolení hraničnímu celnímu úřadu v místě dovozu.⁷⁹

Pokud se však jedná o exempláře druhů zařazených do Příloh I nebo II Úmluvy, může být odchyłka použita jen tehdy, pokud správní orgány třetí země vydaly pro tento exemplář platné povolení k vývozu nebo k reexportu.⁸⁰ V případě, že toto povolení chybí, bude exemplář zadržen a případně zabaven, dokud nedojde k předložení požadovaných povolení.⁸¹

4.7.4.3. Exempláře osobního nebo rodinného charakteru

Tuto odchyłku upravuje ustanovení čl. 7 odst. 3 Nařízení a na rozdíl od úpravy exemplářů osobního nebo rodinného charakteru v Úmluvě je zde veliké omezení, a to že se tato výjimka vztahuje pouze na neživé exempláře.

4.7.4.4. Zápůjčky, dary a výměny

Poslední z výjimek se vztahuje na neobchodní zápůjčky, dary nebo výměny mezi vědci a vědeckými institucemi, herbářové a jiné muzejní exempláře konzervované, sušené nebo zalité v konzervačním médiu a jiné živé rostlinné materiály, pokud jsou označené příslušným štítkem.⁸² V těchto případech není vyžadováno předložení žádného z výše zmíněných dokumentů.

⁷⁸ Tamtéž čl. 7 odst. 1 písm. b)

⁷⁹ Tamtéž čl. 7 odst. 2 písm. a)

⁸⁰ Tamtéž čl. 7 odst. 2 písm. b)

⁸¹ Tamtéž čl. 7 odst. 2 písm. c)

⁸² Viz ustanovení čl. 7 odst. 4 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

4.8. Regulace obchodních činností

Kromě regulace obchodu s ohroženými druhy obecně, upravuje Nařízení také regulaci obchodních činností. Za obchodní činnosti jsou v čl. 8 odst. 1 označeny nákup exempláře, jeho nabízení ke koupi, nabývání a veřejné vystavování exemplářů pro obchodní účely, využívání pro obchodní zisk a prodej, držení exempláře za účelem prodeje a nabízení k prodeji nebo převážení exemplářů za účelem prodeje. Tyto činnosti jsou zakázány.

Zákaz obchodních činností se primárně vztahuje na exempláře zařazené do Přílohy A, uplatní se ale i v případě exemplářů zařazených do Přílohy B, pokud se nepodaří přesvědčivě prokázat, že exempláře byly získány nebo dovezeny (v případě, že pocházejí z území mimo EU) v souladu s platnými právními předpisy.

I v tomto případě může být výkonným orgánem státu udělena výjimka ve formě potvrzení. Výjimka ze zákazu obchodních činností může být udělena v případě, že:⁸³

- a) Byl exemplář získán v Evropské unii, nebo do ní dovezen ještě předtím, než byl zařazen na některou z Příloh
- b) Se jedná o exemplář získaný před více než 50 lety
- c) Exemplář byl dovezen do Evropské unie v souladu s ustanoveními Nařízení a má být použit k účelům, které neohroží přežití druhu
- d) Se jedná o exemplář narozený a odchovaný v zajetí nebo uměle vypěstovaný, nebo jde o části nebo odvozeniny takových exemplářů
- e) Je exemplář nezbytný pro vědecký pokrok nebo k nezbytným biomedicínským účelům, ale pouze v případě, že daný druh je jediným vhodným druhem pro tyto účely a zároveň není k dispozici žádný exemplář tohoto druhu narozený a odchovaný v zajetí
- f) Daný exemplář je určen k chovatelským nebo pěstitelským účelům s cílem přispět k zachování dotyčného druhu
- g) Daný exemplář je určen pro výzkumné nebo vzdělávací účely zaměřené na ochranu nebo zachování daného druhu a
- h) Daný exemplář pochází z členského státu a byl získán v souladu s právními předpisy toho státu

Příslušné orgány členských států jsou také oprávněny prodávat zabavené exempláře druhů zařazených do Příloh B až D za podmínky, že nedojde k jejich

⁸³ Tamtéž čl. 8 odst. 3 7

navracení fyzické či právnické osobě, které byly zabaveny. S těmito exempláři poté může být nakládáno stejně, jako kdyby byly získány legálně.⁸⁴ Další z kompetencí členských států je také dle vlastního uvážení možnost zakázat držení exemplářů, a to zejména živých exemplářů druhů zařazených do Přílohy A.⁸⁵

4.9. Přemísťování živých exemplářů

Článek 9 Nařízení upravuje pravidla pro tranzit živých exemplářů jak v rámci EU, tak i z a do EU. Obecnou povinností stanovenou bez výjimky pro všechny případy přemísťování je, že exempláře je nutné připravit, přepravovat a pečovat o ně tak, aby bylo minimalizováno riziko zranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení a v případě zvířat navíc musí být provedeno v souladu s právními předpisy Evropské unie o ochraně zvířat během přepravy.⁸⁶

Pokud se jedná o exemplář druhu zařazeného do Přílohy A, je k jeho transportu v rámci EU nutné získat předběžné povolení vydané výkonným orgánem státu, ve kterém se exemplář nachází. V ostatních případech přemístění musí osoba zodpovědná za transport předložit doklad o legálním původu exempláře.⁸⁷ Povolení výkonný orgán vydá pouze za podmínky, že je příslušný vědecký orgán přesvědčen, že zamýšlené ubytování exempláře na místě určení je vhodným způsobem vybavené a umožňuje jeho řádnou ochranu a péči.⁸⁸ V případě, že je přesun exempláře nezbytný k uskutečnění neodkladného veterinárního zákroku a vzápětí je vráceno zpět na povolené místo určení, není toto povolení vyžadováno.⁸⁹

Podmínky pro přemísťování u exemplářů zařazených do Přílohy B jsou podstatně mírnější. Jedinou povinností držitele je, že může exemplář opustit až ve chvíli, kdy informoval zamýšleného příjemce o vhodném ubytování, vybavení a dalších postupech nezbytných pro řádnou péči o exemplář.⁹⁰

⁸⁴ Viz ustanovení čl. 8 odst. 6 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁸⁵ Tamtéž čl. 8 odst. 2

⁸⁶ Tamtéž čl. 9 odst. 5

⁸⁷ Tamtéž čl. 9 odst. 1

⁸⁸ Tamtéž čl. 9 odst. 2 písm. a)

⁸⁹ Tamtéž čl. 9 odst. 3

⁹⁰ Tamtéž čl. 9 odst. 4

5 REGULACE OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY NA NÁRODNÍ ÚROVNI

5.1. Vývoj české právní úpravy⁹¹

Jak již bylo zmíněno dříve, Úmluva je pro Českou republiku závazná od roku 1992, kdy k ní na základě usnesení federální vlády č. 31/1992 Sb. o přistoupení ČSFR k Úmluvě přistoupila ještě tehdejší Česká a Slovenská federativní republika. V platnost na našem území Úmluva vstoupila 28. května 1992 a byla publikována ve Sbírce zákonů pod číslem 572/1992 Sb. Samostatná Česká republika potom v jejím dodržování nepřerušeně pokračovala s platností od 1.1.1993 a v roce 2002 byla Úmluva inkorporována do českého právního řádu.

Závazky vyplývající z Úmluvy byly v ČSFR zajištěny zákonem ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (zkráceně ZOPK) a také vyhláškou č. 395/1992 Sb., kterou se provádí některá ustanovení tohoto zákona. Právní úprava zákona č. 114/1992 Sb. však byla poměrně nedostatečná, a tak v roce 1997 vznikl nový doplňující zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona č. 114/1992 Sb. Tento zákon odstranil nedostatky zákona č. 114/1992 Sb., které spočívaly hlavně v nedostatečně zpracované úpravě vydávání vývozních a dovozních povolení a v chybějící úpravě součinnosti s celními orgány.

Na základě vstupu České republiky do Evropské unie byl s účinností od 1.5.2004 přijat zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zkráceně zákon o obchodování s ohroženými druhy). S účinností tohoto zákona byla zrušena ustanovení ZOPK a zákona č. 16/1997 Sb. provádějící Úmluvu CITES. Zákon o obchodování s ohroženými druhy zajišťuje soulad českého práva s právem Evropské unie, a to formou adaptace nařízení EU.

⁹¹ Viz CINGOŠ, Josef a kol. *Právo životního prostředí*. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1750-3. a VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5. str. 22–30

5.2. Zákon o obchodování s ohroženými druhy

Zákon č. 100/2004 Sb. je základním pramenem české právní úpravy v oblasti obchodování s ohroženými druhy. Implementuje v sobě ustanovení Úmluvy CITES i Nařízení CITES a další právní předpisy EU z oblasti CITES, jako například Nařízení o velrybách či Nařízení o tuleních. Jeho hlavním cílem je: *„ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy na přežití, s cílem jejich zachování regulováním obchodu s nimi v souladu s Úmluvou a právem Evropských společenství, které upravuje dovoz a vývoz volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, dovoz výrobků z kytovců, dovoz a uvádění na trh výrobků z tuleňů, používání nášlapných pastí, dovoz kožešin a dalšího zboží vyrobeného z kožešin.“*⁹²

Zákon je rozdělen na čtyři části, přičemž nejpodstatnější je pro nás část první, která je dále rozdělena do dvanácti hlav. Jejím obsahem je předmět úpravy, vymezení základních pojmů, úprava podmínek pro dovoz, vývoz, zpětný vývoz a další nakládání s exempláři, výjimky ze zákazu obchodních činností, registrace některých exemplářů, ustanovení o právní odpovědnosti a institucionální zajištění.

5.3. Základní pojmy

Vymezení základních pojmů nalezneme v ustanovení §2. Definice základních pojmů v tomto zákoně vychází z pojmů definovaných v Nařízení, rozdílem ovšem je, že pojmy definované v zákoně č. 100/2004 Sb. jsou definovány podrobněji.

Kromě nám již známých pojmů se zde setkáme také s pojmy volně žijící živočich, planě rostoucí rostlina, druh přímo ohrožený vyhynutím, výrobek z kytovců či z některých tuleních mláďat nebo regulovaná kožešina.

Z ustanovení §2 písm. a) zákona o obchodování s ohroženými druhy zjistíme, že volně žijícím živočichem je jedinec druhu, pokud se populace tohoto druhu v přírodě udržuje nebo udržovala samovolně, včetně v přírodě nezvěstného nebo vyhynulého druhu, a to i v případě chovu jedince v lidské péči nebo jiného ovlivňování jeho vývoje člověkem.⁹³

Planě rostoucí rostlinou se dle §2 písm. b) rozumí jedinec nebo kolonie rostlinného druhu nebo druhu hub, pokud se jeho populace v přírodě udržuje nebo udržovala samovolně, včetně v přírodě nezvěstného nebo vyhynulého druhu, a to i

⁹² Viz ustanovení §1 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

⁹³ Tamtéž §2 písm. a)

v případě pěstování jedince nebo kolonie v kultuře nebo jiného ovlivňování jeho vývoje člověkem.⁹⁴

Dle ustanovení §2 písm. c) rozumíme druhem přímo ohroženým vyhynutím anebo vyhubením takový druh, který je zařazený do Přílohy A Nařízení CITES.⁹⁵ Regulovanou kožešinou je kožešina živočicha a další zboží z ní vyrobené, na které se uplatňují omezení dovozu v souladu s právem EU upravujícím ochranu ohrožených druhů.⁹⁶

5.4. Orgány na úrovni ČR

Úpravu orgánů vykonávajících státní správu v oblasti obchodování s ohroženými druhy nalezneme v hlavě VII zákona č. 100/2004 Sb. Vyjmenovány jsou v § 25 odst. 1 tohoto zákona, jsou jimi: Ministerstvo životního prostředí, Generální ředitelství cel, Česká inspekce životního prostředí, celní úřady, orgány veterinární správy, orgány rostlinolékařské péče a krajské úřady. Co v tomto paragrafu nenalezneme, je neméně důležitá Agentura ochrany přírody a krajiny, která ovšem není orgánem výkonným, nýbrž vědeckým, a tak není zařazena do tohoto výčtu.

5.4.1. Výkonné orgány

Dle Úmluvy i Nařízení je povinností každé jednotlivé smluvní strany ustanovit minimálně jeden výkonný orgán, jehož povinností bude zajištění správného provádění ustanovení Úmluvy.⁹⁷

V České republice je základním výkonným orgánem CITES Ministerstvo životního prostředí. Jeho primární povinností je vydávání dokladů souvisejících s CITES, tedy jednotlivých povolení či potvrzení.⁹⁸ Dalším důležitým úkolem ministerstva je zajišťování styku s Komisí a Sekretariátem Úmluvy a dalšími stranami Úmluvy. Řídí také další výkonné orgány v oblasti CITES, je správcem centrálního registru dokladů CITES a registru zadržených a zabavených exemplářů a zajišťuje další úkoly podle přímo použitelných předpisů Úmluvy a Nařízení CITES.⁹⁹

⁹⁴ Tamtéž §2 písm. b)

⁹⁵ Tamtéž §2 písm. c)

⁹⁶ Tamtéž §2 písm. e)

⁹⁷ Viz ustanovení čl. IX odst. 1 písm. a) Úmluvy CITES a čl. 13 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

⁹⁸ Viz ustanovení §25 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

⁹⁹ Tamtéž

Dalšími výkonnými orgány jsou krajské úřady, které mají za úkol registraci exemplářů a mohou také udělovat výjimky ze zákazu obchodních činností s exempláři¹⁰⁰ a Státní rostlinolékařská správa při vydávání dokladů pro vývoz uměle vypěstovaných exemplářů rostlin.¹⁰¹

5.4.2. Vědecké orgány

Kromě výkonných orgánů je dle Nařízení i Úmluvy CITES povinností smluvních stran zřídit také vědecké orgány, které budou na výkonných orgánech nezávislé.¹⁰² Jejich úkoly jsou posuzování odborných otázek týkajících se ochrany přírody a podávání odborných stanovisek pro vydávání konkrétních povolení a stanovisek Ministerstvem životního prostředí. Jak již bylo zmíněno dříve, pro vydání určitých povolení a potvrzení je nutné zjištění, zda mezinárodní obchod s exemplářem nebude mít nepříznivý vliv na zachování druhu, či ověření, že o exemplář bude v místě určení náležitě postaráno. Takováto zjištění uskutečňují právě vědecké orgány států. Výše zmíněné povinnosti ukládá vědeckým orgánům jak Úmluva, tak i Nařízení. Oproti Úmluvě však Nařízení pověřuje vědecké orgány států ještě dalšími povinnostmi – jsou jimi povolení k přemístění živého exempláře, udělování výjimek z obchodních činností či uplatňování některých dalších výjimek.

V České republice byla Ministerstvem životního prostředí jako vědecký orgán zřízena Agentura ochrany přírody a krajiny (dále jen „Agentura“), která je také jediným vědeckým orgánem CITES na našem území.¹⁰³ Agentura sídlí v Praze a z jejích členů je vybírán zástupce do Vědecké prověřovací skupiny.

Kompetence Agentury jsou vymezeny v §27 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Agentura se například vyjadřuje k registraci chovného nebo pěstebního zařízení, k návrhu na zřízení nebo pověření záchraného centra, vydává odborné stanovisko k registraci exempláře a také spolupracuje s vědeckými orgány dalších smluvních států a Sekretariátem CITES.¹⁰⁴

5.4.3. Kontrolní orgány

Nařízení ani Úmluva zřízení kontrolních orgánů vyloženě nevyžadují, vyžadují však po členských státech EU, respektive po smluvních stranách Úmluvy

¹⁰⁰ Tamtéž §25 odst. 8

¹⁰¹ Tamtéž §25 odst. 7 písm. d)

¹⁰² Viz ustanovení čl. IX odst. 1 písm. b) Úmluvy CITES a čl. 13 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

¹⁰³ Viz ustanovení § 27 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁰⁴ Tamtéž § 27 odst. 2

prosazování Úmluvy v praxi, které by reálně bez zřízení kontrolních orgánů (či orgánů pro prosazování) nebylo možné.

Hlavním kontrolním orgánem je v České republice Inspekce životního prostředí, upravená v ustanovení §25 odst. 1 písm. c) a odst. 4 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Jejimi povinnostmi jsou zejména kontrola dodržování zákona o obchodování s ohroženými druhy, zadržování a zabavování exemplářů, spolupráce s celními úřady, projednávání přestupků a ukládání pokut. Vykonává mimo jiné kontrolní činnost dle §30 zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Dalšími kontrolními orgány jsou Generální ředitelství cel a celní úřady, které vykonávají správní dozor při dovozu a vývozu zboží, jeho zpětném vývozu či tranzitu.¹⁰⁵ Ve spolupráci s dalšími kontrolními orgány kontrolují, zda jsou při převozu dodržovány právní předpisy a zda jsou exempláře doprovázeny příslušnými dokumenty. V případě pochybností mají možnost exemplář zadržet. K činnosti orgánů celní správy se budu podrobněji věnovat dále.

Kontrolními orgány, které při kontrole úzce spolupracují s orgány celní správy jsou orgány veterinární správy¹⁰⁶ a orgány rostlinolékařské péče¹⁰⁷. Státní veterinární správa se člení na Ústřední veterinární správu, Krajské veterinární správy, Městskou veterinární správu v Praze a Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv. Jejich spolupráce s orgány celní správy spočívá především v kontrole souladu předložených dokladů se skutečným stavem exempláře a v odborném posouzení, zda přeprava živého exempláře je v souladu s právními předpisy. Mezi orgány rostlinolékařské péče patří Ministerstvo zemědělství, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, orgány celní správy a ve vymezeném rozsahu i obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností.¹⁰⁸ Jejich kompetence jsou vesměs obdobné kompetencím orgánů veterinární správy. Kromě toho ale mohou vydávat rostlinolékařské osvědčení, které slouží jako povolení k vývozu exemplářů uměle vypěstovaných rostlin.

¹⁰⁵ Tamtéž § 25 odst. 1 písm. d), odst. 3 a odst. 5

¹⁰⁶ Státní veterinární správa viz § 47 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)

¹⁰⁷ Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský viz § 70 odst. 1 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči

¹⁰⁸ Tamtéž § 70

5.5. Regulace obchodu na národní úrovni

Většina nástrojů regulace je obsažena v Nařízení, proto je nutná jejich přímá aplikace, zákon č. 100/2004 Sb. pouze specifikuje podmínky pro vydávání potřebných dokumentů. Povolení jsou vydávána v rámci správního řízení na základě zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Žádosti o povolení nebo potvrzení k dovozu, vývozu, zpětnému vývozu či přemístění exempláře předkládá fyzická či právnická osoba Ministerstvu životního prostředí písemně na náležitém formuláři upraveném právem Společenství.¹⁰⁹ O vydání povolení rovněž rozhoduje Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s krajskými úřady a orgány rostlinolékařské péče, které vydávají rostlinolékařské osvědčení.

5.5.1. Dovoz

Podmínky, které musí žadatel splnit pro vydání povolení k dovozu vždy záleží na tom, zda se jedná o exemplář druhu přímo ohrožený vyhynutím nebo ne. Druhem přímo ohroženým vyhynutím je druh zařazený do Přílohy A Nařízení, což je obecně druh tak vzácný, že by mu jakýmkoli pokusem o obchodování s ním hrozilo vyhynutí.¹¹⁰ Exempláře, které přímo ohroženy vyhynutím nejsou jsou exempláře druhu zařazeného do ostatních Příloh, přičemž pouze exempláře druhu zařazeného do Přílohy B vyžadují předložení povolení k dovozu.

Povinnostmi žadatele po podání žádosti Ministerstvu jsou zaplacení správního poplatku, předložení údajů požadovaných právem Evropského společenství¹¹¹ prokazujících, že exemplář byl získán zákonným způsobem, předložení údajů o osobnosti žadatele a v případě, že žadatel provozuje podnikatelskou činnost související s obchodem s ohroženými druhy jeho povolení k takové činnosti.¹¹² Pokud se žádost týká dovozu živého exempláře, je také nutné popsat podmínky, za jakých bude exemplář přepravován a umístěn v místě určení tak, aby nebyl ohrožen jeho život a zdraví. V případě dovozu exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím je žadatel také povinen předložit doklad nebo písemné prohlášení o účelu dovozu.¹¹³ Toto je v podstatě jediný rozdíl

¹⁰⁹ Viz § 3 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹¹⁰ VILIMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5. str. 45

¹¹¹ Podmínky upraveny v čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 338/97

¹¹² Viz ustanovení § 4 odst. 2 a § 6 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹¹³ Tamtéž § 4 odst. 2 písm. d)

v podmínkách dovozu týkajícího se exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím oproti dovozu ostatních exemplářů.

Doba platnosti povolení k dovozu činí jeden rok.

5.5.2. Vývoz a zpětný vývoz

Postup při vydávání povolení k vývozu a zpětnému vývozu je v zásadě obdobný postupu při vydávání povolení k dovozu. Toto povolení je vyžadováno pouze u exemplářů druhů zařazených do Příloh A, B a C Nařízení. Žádost musí žadatel rovněž podat Ministerstvu životního prostředí na formuláři předepsaném právem ES.

Kromě údajů požadovanými právem Společenství je žadatel povinen doložit údaje prokazující jeho totožnost, v případě povinně registrovaného exempláře také doklad o jeho registraci a stejně jako u dovozu kopii povolení k podnikatelské činnosti týkající se vývozu exempláře, pokud ji provozuje. U převozu živého exempláře musí opět popsat podmínky, za jakých bude exemplář dopravován a umístěn na místo určení. V případě vývozu exempláře narozeného v zajetí nebo uměle vypěstovaného musí žadatel přiložit stručný popis chovu nebo kultury, z něhož jedinec pochází.

Podmínky u exemplářů druhů zařazených do všech Příloh jsou v podstatě stejné, až na jedinou výjimku, kterou tvoří exempláře druhu zařazeného do Přílohy I Úmluvy. V tomto případě je k vydání povolení k vývozu nutné doložit povolení k dovozu státu, do kterého je exemplář vyvážen.¹¹⁴

Podmínky pro získání potvrzení o zpětném vývozu jsou stejné jako pro získání povolení k dovozu. V případě, že žadatel splnil všechny podmínky a ministerstvo je přesvědčeno, že vše proběhne zákonným způsobem, rozhodne o vydání povolení či potvrzení.¹¹⁵ Doba platnosti povolení i potvrzení činí 6 měsíců.

5.5.3. Přemísťování živých exemplářů v rámci členských států EU

Přemísťování živočichů je upraveno ustanoveními §14 a §15 zákona o obchodování s ohroženými druhy. *„Přemístění v tomto smyslu představuje jakékoliv přemístění z místa uvedeném v dovozním povolení nebo jiném potvrzení vydaném v souladu s nařízením Rady (ES) č. 338/97 na jiné místo uvnitř ES.*

¹¹⁴ Viz ustanovení § 8 odst. 2 písm. e) zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹¹⁵ Tamtéž § 9, § 10 a § 12

*Exemplář tedy neopustí hranice ES.*¹¹⁶ Také je vhodné zdůraznit, že ustanovení o přemístění se týkají pouze živých exemplářů, jak již napovídá název.

Přemísťování exemplářů druhů zařazených do Příloh B, C a D je možné bez omezení, přemísťující osoba pouze musí být schopna prokázat legální původ exempláře. Ustanovení o přemísťování se tedy týkají pouze druhů přímo ohrožených vyhynutím, tady těch zařazených do Přílohy A.

Přemístění těchto exemplářů je podmíněno vydáním předběžného povolení, o kterém rozhoduje Ministerstvo. K získání předběžného povolení musí žadatel prokázat svou totožnost, předložit úředně ověřenou kopii povolení k podnikání, pokud ho žadatel provozuje a předložit doklad o registraci pro povinně registrovaný exemplář.¹¹⁷

5.5.4. Některé další druhy potvrzení

Ve výjimečných situacích existuje možnost nahradit povolení k dovozu či vývozu speciálními potvrzeními na základě kterých může jejich držitel převážet exempláře i přes hranice EU.

Výjimkami ze zákazu obchodních činností jsou potvrzení o putovní výstavě a potvrzení o souboru vzorků. Potvrzení o putovní výstavě je určeno především pro cirkusová zvířata či putovní zvěřince. Potvrzení platí na následující 3 roky a jeho výhodou je, že je možné používat ho opakovaně při přejezdu hranic. Žádost o něj se podává u Ministerstva životního prostředí a je zároveň třeba předložit doklad o původu exempláře, doklad o registraci u povinně registrovaných exemplářů a doklad o zaplacení správního poplatku.¹¹⁸ Potvrzení o souboru vzorků se řídí obdobným režimem, jako potvrzení o putovní výstavě, s výjimkou toho, že je nutné předložit pouze doklad o původu exempláře. Využívá se pro opakované přesuny vzorků z neživých exemplářů ohrožených druhů z nebo do EU převážně pro vědecké účely. Jejich platnost je taktéž 3 roky.

Další výjimkou je potvrzení o osobním vlastnictví exempláře živočicha drženího k nekomerčním účelům. Toto potvrzení funguje v podstatě jako takový

¹¹⁶ VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5. str. 66

¹¹⁷ Viz ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹¹⁸ Potvrzení o putovní výstavě k vícenásobnému přesunu živých exemplářů živočichů mimo Evropskou unii (vícenásobný přesun exemplářů CITES). *Gov.cz* [online]. 2.6.2021 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/potvrzeni-o-putovni-vystave-k-vicenasobnemu-presunu-zivych-exemplaru-zivocichu-mimo-evropskou-unii-vicenasobny-presun-exemplaru-cites-S2209>

pas pro mazlíčky. Vystavuje se v případě, kdy se žadatel chystá opakovaně cestovat přes hranice EU s exemplářem živočicha, kterého nedrží pro komerční účely, ale pouze jako svého „domácího mazlíčka“. K vyřízení žádosti ministerstvem ve prospěch žadatele je opět nutné doložit legální původ exempláře a předložit registrační list u povinně registrovaného exempláře.

5.5.5. Registrace některých exemplářů

Povinná registrace některých exemplářů je institut upravený v § 23 až §23b zákona o obchodování s ohroženými druhy. Tento institut není upraven Úmluvou ani právem EU. V České republice byla povinná registrace zavedena zákonem č. 16/1997 Sb. na základě doporučení Sekretariátu CITES a následně byl převzat i do platné právní úpravy.¹¹⁹ Účel tohoto institutu spočívá v tom, že má usnadnit prokazování původu exemplářů a jejich evidenci a chránit je tak před neoprávněným pašováním a zaměňováním.¹²⁰ Registrace však nenahrazuje povolení či potvrzení požadovaná Nařízením pro prokázání původu exempláře.

Povinná registrace se vztahuje pouze na exempláře druhů přímo ohrožených vyhynutím a exempláře zařazené do Přílohy č. 2 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Z povinnosti registrace existují dvě výjimky. První výjimkou jsou ty druhy, které se přirozeně vyskytují v přírodě na území České republiky včetně druhů zvláště chráněných dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Druhou výjimku tvoří druhy, o kterých to stanoví prováděcí předpis.

Registrace exempláře se prokazuje registračním listem, který je vydáván pro každý exemplář zvlášť příslušným krajským úřadem. V případě, že registrovaný exemplář patří mezi druhy, které podle jiných právních předpisů vyžadují zvláštní péči, je registrační úřad povinen tuto skutečnost neprodleně oznámit příslušnému orgánu ochrany zvířat.

Dle §23a musejí být údaje v registračním listu vždy v souladu se skutečným stavem. Z toho důvodu má držitel v případě jakékoli změny podstatných skutečností, jako jsou například prodej, úhyn, ztráta, nájem či trvalý vývoz exempláře z ČR, povinnost tuto změnu do 30 dnů ode dne, kdy skutečnost nastala, nebo se o ní dozvěděl ohlásit.

¹¹⁹ VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5. str. 84

¹²⁰ tamtéž

5.5.6. Značení a identifikace exemplářů

Povinnost označení exempláře má umožnit jeho snadnou identifikaci, díky čemuž je možná kontrola shody skutečného exempláře s exemplářem zapsaným v dokladech. „Hlavní zásadou značení a identifikace je co nejpřesnější popis na dokladech CITES. Označení by mělo být trvalé, nesnímatelné a jedinečné, aby exemplář nebylo možno zaměnit za jiný.“¹²¹ Značení exemplářů je upraveno v §23c zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Z právní úpravy vyplývá, že vlastník nebo dlouhodobý držitel exempláře je povinen označit exemplář tak, aby nebylo možné zaměnit ho s jiným exemplářem. Z toho vyplývá, že označení či značka mohou být použity pouze jednou. Povinnost označení exempláře se nevztahuje na mláďata savců v období kojení, avšak nejdéle do jejich 6 měsíců, na vejce a mláďata ptáků, pokud jsou stále v péči rodičů, nejdéle do 3 měsíců jejich věku a na vejce, jikry, zárodečná stadia a mláďata plazů, a to rovněž do dovršení 3 měsíců věku.¹²² To vše za předpokladu, že se s mládětem neobchoduje a ani nedojde ke změně vlastníka či držitele.

Označení exemplářů je prováděno prostřednictvím kroužků, které jsou nejběžnějším typem označení a používají se především u ptáků. Druhým typem označení jsou mikročipy, které ovšem nejsou vhodné pro malé exempláře, a tak mohou být nahrazeny identifikačními fotografií, která je nejméně spolehlivým typem označení.¹²³

Nezaměnitelné značení exemplářů je předmětem kontroly v rámci správního dozoru, prováděného kontrolním orgánem CITES. Ve chvíli, kdy kontrolní orgán zaznamená neshodu označení exempláře s předloženými doklady, může exemplář zabavit.

5.5.7. Prokázání původu exempláře

Povinnost prokázání původu je zakotvena v §24 zákona o obchodování s ohroženými druhy a vyplývá přímo z ustanovení Nařízení. Dle tohoto paragrafu je každý, kdo drží, chová, pěstuje, přepravuje, veřejně vystavuje, vyměňuje,

¹²¹ *Jak značit exempláře CITES?: Metodika AOPK ČR* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019, 31 s. [cit. 2024-03-26]. ISBN 978-80-7620-034-0. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/\\$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf), str. 6

¹²² Viz ustanovení §23c odst. 2 zákona č. 100/2004 sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹²³ *Jak značit exempláře CITES?: metodika AOPK ČR: Praha 2019.* In: *Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. s. 31 [cit. 2024-03-26]. ISBN 978-80-7620-034-0. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/\\$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf).

prodává, nabízí za účelem prodeje nebo výměny nebo zpracovává exemplář povinen prokázat jeho původ, pokud ho k tomu Česká inspekce životního prostředí či celní úřad vyzve.¹²⁴ Tato povinnost se kromě exemplářů ohrožených druhů týká také jiných jedinců, výrobků z kytovců a tuleňů či regulovaných kožešin. V případě, kdy držitel na výzvu není schopen původ exempláře prokázat, je činnost, kterou vykonává ex lege zakázána.

Původ se prokazuje předložením dokumentů osvědčujících legální způsob nabytí exempláře, ve kterých má být uvedeno zejména kdy a kde byl exemplář odebrán z přírody, pokud byl narozen nebo vypěstován v zajetí, tak opět kdy a kde se tomu tak stalo a pokud byl exemplář dovezen z jiného státu, tak kdy, ze kterého státu a na základě jakých dokumentů. Dokumentem prokazujícím původ exempláře může být například faktura, darovací či nájemní smlouva nebo stvrzenka.¹²⁵

Vést písemné záznamy a umožnit jejich inspekci je dle §24 odst. 2 zákona o obchodování s ohroženými druhy povinen každý, kdo exemplář nabyl pro obchodní účely, veřejně ho vystavuje či jinak komerčně využívá. Stejnou povinnost má dle §24 odst. 7 také ten, kdo chová exemplář zařazený do Příloh A a B Nařízení.

Je-li vlastnictví k exempláři, jinému jedinci, výrobku z kytovců, tuleňů nebo k regulované kožešině převedeno, nebo jsou-li zapůjčeny nebo pronajaty, je toto možné pouze s písemným dokladem původního vlastníka či držitele, ve kterém jsou uvedeny údaje o původním vlastníkovi, datum a jeho podpis a údaje o původu a značení exempláře.¹²⁶ Původní vlastník nebo držitel je také povinen při převodu vlastnického práva, výpůjčce či nájmu exempláře předat novému držiteli originál dokladu CITES.¹²⁷

¹²⁴ Viz ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹²⁵ Tamtéž § 24 odst. 3

¹²⁶ Viz ustanovení § 24 odst. 3 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹²⁷ Tamtéž § 24 odst. 4

6 SPRÁVNÍ DOZOR V OBLASTI CITES

Kontrola dodržování zákona a proces odebrání exempláře CITES jsou upraveny v §30 až §34b zákona o obchodování s ohroženými druhy.

6.1. Pojem správní dozor

Pojem dozor obecně lze definovat jako činnost, během které je pozorován a hodnocen určitý stav, který je následně porovnáván se stavem žádoucím a v případě neshody skutečného a žádoucího stavu mohou být také aplikovány prostředky zajišťující nápravu zjištěných nedostatků.¹²⁸

Samotný pojem správní dozor je potom taková činnost dozorcích orgánů, při které je pozorováno chování nepodřízených subjektů, a to je porovnáváno s chováním žádoucím. „Vztahy mezi orgánem vykonávajícím dozor a dozorovanou osobou jsou vztahy právními, nikoli vztahy organizační nadřízenosti a podřízenosti.“¹²⁹

Je tedy potřeba mít na paměti, že správní dozor se uskutečňuje ve vztahu k nepodřízeným subjektům, tedy fyzickým či právnickým osobám ve vnějších vztazích veřejné správy, na rozdíl od jiných typů kontroly a dozoru, jako je například instanční dozor, který se uskutečňuje v rámci vztahů instanční nadřízenosti a podřízenosti.¹³⁰

Povinnosti nepodřízených subjektů, nad kterými je vykonáván dozor, mohou vyplývat buď přímo ze zákona či jiného podzákoného právního předpisu, z opatření obecné povahy, správního aktu nebo veřejnoprávní smlouvy.¹³¹ Zjednodušeně řečeno jde o to, jestli chování subjektu je v souladu s právem.

Jak již bylo zmíněno, správní dozor je vykonáván dozorcími orgány. Těmi jsou vykonavatelé veřejné správy, jimž je zákonem svěřena kompetence správní dozor vykonávat. Dozorčím orgánem může být buď pověřený správní orgán (například obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo stavební úřad) nebo i jednotlivé osoby, jako příslušníci veřejných sborů (například policista, celník) nebo

¹²⁸ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7. str. 208

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-624-1. str. 202–203

¹³¹ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7. str. 208

soukromé osoby, které byly výkonem státní správy pověřeny (například lesní stráž, myslivecká stráž).¹³²

Dozorčí orgány mohou být buď specializované, které vznikly přímo za účelem provádění správního dozoru, nebo to mohou být i orgány, pro které je výkon správního dozoru pouze jednou z více činností, kterou vykonávají. Takovými orgány jsou například Česká národní banka, stavební úřady nebo obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Specializovanými orgány jsou obvykle inspekce, které byly zřízeny za účelem výkonu správního dozoru jako správní orgány s celostátní působností, které jsou podřízeny věcně příslušnému ministerstvu.¹³³ Jako příklad si můžeme uvést Českou obchodní inspekci, která spadá pod Ministerstvo průmyslu a obchodu, Českou školní inspekci, spadající pod Ministerstvo školství, nebo pro tuto práci nejpodstatnější Českou inspekci životního prostředí, která vykonává právě i dozor v oblasti kontroly a regulace obchodu s ohroženými druhy a spadá pod Ministerstvo životního prostředí. Osoby přímo vykonávající správní dozor v rámci vykonavatele veřejné správy jsou označovány jako „inspektoři“.

Správní dozor můžeme členit podle toho, kdy probíhá na preventivní¹³⁴ (např. předběžné schválení nějaké činnosti), průběžný (např. průběžné kontroly restauračních zařízení orgány hygienické služby) a následný (např. kontrola toho, zda povinná osoba splnila povinnost odvést daň). Kromě tohoto členění můžeme správní dozor dělit také podle toho, jak často je vykonáván, a to na dozor soustavný a dozor jednorázový. Dále existují také zvláštní typy dozoru. Těmi jsou technický dozor vykonávaný odborníkem nad vyhrazenými technickými zařízeními, vrchní dozor, který vykonávají hierarchicky vyšší správní úřady vůči činnosti podřízených správních úřadů, a nakonec pořádkový dozor, vykonávaný příslušníky veřejných sborů při ochraně veřejného pořádku.¹³⁵

6.1.1. Fáze správního dozoru

Správní dozor je vždy zahajován z moci úřední, ačkoli je možné, aby byl zahájen na podnět. Výkon správního dozoru je pak rozdělen do dvou fází, a to fáze zjišťovací a hodnotící a fáze nápravné.

¹³² KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7. str. 210

¹³³ tamtéž

¹³⁴ Dle učebnice profesora Hendrycha a kolektivu autorů nelze mluvit o preventivním správním dozoru, nýbrž o povolovací činnosti veřejné správy. Učebnice profesora Kopeckého však v rámci členění správního dozoru preventivní dozor uvádí.

¹³⁵ Tamtéž str. 211-212

6.1.1.1. Fáze zjišťovací a hodnotící

Jak již z názvu vyplývá, tato fáze spočívá ve snaze dozorčího orgánu zjistit skutečný stav věci a v hodnocení tohoto stavu se stavem žádoucím. V této fázi není zasahováno do hmotněprávního postavení dozorovaných osob a nerozhoduje se o jejich právech a povinnostech.¹³⁶ Do jejich práv je však přesto výrazně zasahováno už jen tím, že jsou tyto osoby povinny výkon dozoru strpět a poskytnout dozorčímu orgánu součinnost.

V této fázi dozorčí orgán vytváří skutková zjištění a zajišťuje potřebné podklady na základě kterých rozhoduje o právech a povinnostech dozorovaných osob v nápravné fázi.

Jednou ze zásad správního práva je zásada legality, podle které správní orgány mohou uplatnit svou pravomoc pouze v případech a v rozsahu, v jakém jim byla zákonem svěřena. Znamená to tedy, že správní orgány mohou jednat jen na základě zákona. Postup dozorčích orgánů při výkonu správního dozoru je upraven zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), vůči kterému se subsidiárně uplatní zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.¹³⁷

K tomu, aby dozorčí orgány mohly řádně zjistit skutečný stav věci disponují oprávněními, kterým odpovídají povinnosti dozorovaných subjektů. Mezi tato oprávnění můžeme zařadit třeba právo vstupu na pozemky, do staveb či jiných prostor s výjimkou obydlí, které je ústavně chráněno a kontrolující osoba do něj může vstoupit jen v případě, že je obydlí využíváno k podnikání nebo jiné hospodářské činnosti, nebo v případě, že je potřeba zjistit, zda je obydlí k těmto účelům využíváno a tohoto zjištění nelze dosáhnout jinak.¹³⁸ Právu vstupu dozorčího orgánu odpovídá povinnost vlastníka nebo uživatele daného prostoru vstup umožnit.

Dalšími právy dozorčích orgánů jsou například právo ohledání věcí nebo osob, právo provádět kontrolní nákupy, odebrat vzorky, požadovat prokázání totožnosti fyzické osoby, pořizovat obrazové nebo zvukové záznamy, požadovat poskytnutí údajů a dokumentů vztahujících se k dozorované činnosti a také právo požadovat od dozorované osoby součinnost.¹³⁹ Tato oprávnění mohou směřovat jak vůči dozorovaným osobám, tak ale i vůči osobám třetím, kterými mohou být třeba

¹³⁶ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7. 213

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Viz ustanovení § 7 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole

¹³⁹ Viz ustanovení § 8 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole

dodavatelé nebo zaměstnanci dozorované osoby. Tyto osoby mají povinnost úkony dozorčích orgánů strpět a poskytnout jim náležitou součinnost.

Základní povinností dozorčích orgánů je zjistit stav věci v nezbytném rozsahu pro dosažení účelu dozoru a v zajištění potřebných dokladů k doložení tohoto zjištění.¹⁴⁰ Při samotném výkonu dozoru je dozorčí orgán povinen šetřit práva osob, vůči nimž výkon dozoru směřuje, předložit jim pověření ke kontrole a umožnit jim účastnit se úkonů při výkonu dozoru na místě.¹⁴¹ O zjištění vyplývajícím z výkonu dozoru musí dozorčí orgán vyhotovit protokol obsahující popis zjištěného stavu s eventuálním vyznačením nedostatků a právních předpisů, které byly porušeny.¹⁴² Stejnopis protokolu musí být doručen dozorované osobě.

Dozorovaná osoba má právo po osobě vykonávající dozor požadovat předložení pověření ke kontrole, namítnou podjatost osoby vykonávající dozor, seznámit se s obsahem protokolu a proti zjištění uvedenému v něm do 15 dnů podat písemné námitky s odůvodněním.¹⁴³ Námitky může vyřídit buď ta osoba, která dozorčí činnost vykonávala tím, že jim vyhoví, nebo o nich rozhodne vedoucí dozorčího orgánu, který jim může vyhovět, částečně vyhovět nebo je zamítnout.¹⁴⁴

6.1.1.2. Fáze nápravná

Zatímco první fáze nastává ve všech případech správního dozoru, fáze druhá nastává jen fakultativně, a to tehdy, kdy jsou v první fázi zjištěny nedostatky, které je třeba napravit.

V této fázi je již rozhodováno o právech a povinnostech osob, a dokonce může být fakticky zasahováno do jejich hmotněprávních poměrů.¹⁴⁵ Dozorčí orgány činí úkony směřující k nápravě nežádoucího stavu a to prostřednictvím tzv. nápravných prostředků, kterými disponují. Tyto prostředky mají podobu správních aktů, bezprostředních zásahů, opatření obecné povahy nebo faktických pokynů.¹⁴⁶

Nápravnými prostředky, kterými disponují obecně všechny dozorčí orgány jsou právo požadovat nápravu zjištěných nedostatků ve stanovené lhůtě, přičemž volba konkrétního řešení je již ponechána na dozorované osobě, a to ve lhůtě, kterou

¹⁴⁰ Tamtéž § 9 písm. a)

¹⁴¹ Tamtéž § 9

¹⁴² Tamtéž § 9 písm. f)

¹⁴³ Tamtéž § 10 odst. 1

¹⁴⁴ Tamtéž § 14 odst. 1

¹⁴⁵ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-624-1., str. 212

¹⁴⁶ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7., str. 217

dozorčí orgán stanoví. Dále právo uložit konkrétní závazné pokyny k odstranění nedostatků. Zde dozorčí orgán výslovně ukládá, jakým způsobem má být nežádoucí stav napraven. Na žádost dozorčího orgánu musí dozorovaná osoba podat zprávu o jejím počínání při provádění nápravy.¹⁴⁷

Kromě obecných nápravných prostředků disponují některé dozorčí orgány také specifickými nápravnými prostředky. Těmi jsou například oprávnění uzavřít provozovnu, zakázat určité jednání, odejmout oprávnění k výkonu určité činnosti, zavedení nucené správy anebo provedení určitého opatření vedoucího k nápravě přímo dozorčím orgánem.¹⁴⁸ Nápravu je také možné zajistit náhradním splněním povinnosti za dozorovanou osobu a na její náklady jinou osobou.¹⁴⁹

V případě, že dozorčí orgán nedisponuje vyhovujícím nápravným prostředkem, je povinen na nežádoucí stav upozornit a iniciovat použití vyhovujících nápravných prostředků u příslušného orgánu, který jimi disponuje.¹⁵⁰

Dalším oprávněním dozorčích orgánů spojeným s výkonem správního dozoru je ukládání sankcí za správní delikty, převážně za přestupky. Méně závažné přestupky mohou být vyřešeny formou příkazu na místě nebo uložením blokové pokuty. Ty vážnější už jsou řešeny v řádném správním řízení. Ukládání správních sankcí už však není správním dozorem,¹⁵¹ nicméně uplatnění nápravného prostředku a uložení správní sankce zároveň se nevylučují.¹⁵²

6.2. Správní dozor nad dodržováním CITES v ČR

Výkon správního dozoru nad dodržováním unijních i českých právních předpisů regulujících obchod s ohroženými druhy živočichů a rostlin je u nás svěřen České inspekci životního prostředí a orgánům celní správy. Úpravu výkonu dozoru nalezneme v § 30 zákona o obchodování s ohroženými druhy, subsidiárně se pak řídí zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).

¹⁴⁷ Viz ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole

¹⁴⁸ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7., str. 216

¹⁴⁹ tamtéž

¹⁵⁰ Viz ustanovení § 25 odst. 4 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole

¹⁵¹ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7., str. 217

¹⁵² HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-624-1., str.210

Celním orgánům je svěřena působnost k výkonu správního dozoru pouze na hraničních přechodech, zatímco Česká inspekce životního prostředí vykonává dozor jak na hraničních přechodech, tak ale i ve vnitrozemí.¹⁵³

Podle Vilímkové a Stejskala provádí ČIŽP kontrolu jednak

- 1) Na hranicích, a to na a) letištích, jednak v případě nákladních zásilek, a jednak v případě cestovního styku, dále na b) vyclívacích poštách a na c) vnitrozemských celnicích;
- 2) Ve vnitrozemí, a sice nejčastěji v prodejnách zvířat, na burzách zvířat, v záchranných centrech a záchranných stanicích, v zoologických zahradách a dále u chovatelů zvířat.¹⁵⁴

ČIŽP zahajuje kontrolu dle kontrolního řádu, a to vždy z moci úřední, přičemž však není vyloučeno zahájení kontroly na základě vnějšího podnětu, který může pocházet buď od jiného správního orgánu, nebo i od soukromé osoby.¹⁵⁵ Kontrola je zahájena prvním úkonem ČIŽP vůči dozorované osobě.¹⁵⁶ Na základě doporučení Evropského parlamentu a Rady č. 2001/331/ES mohou být kontroly prováděné ČIŽP běžné, prováděné v rámci předem rozvrženého časového plánu inspekcí, nebo mimořádné, které Inspekce provádí na základě stížností, nebo například při vyšetřování různých nehod nebo mimořádných událostí a při zjištění, že skutkový stav není v souladu s předpisy.¹⁵⁷

Pro účely výkonu kontroly dle zákona o obchodování s ohroženými druhy je Inspekce na základě § 7 kontrolního řádu oprávněna vstupovat do staveb a dalších prostor s výjimkou obydlí kontrolované osoby v případě, že toto obydlí není využíváno k podnikání, které souvisí s obchodováním s ohroženými druhy, přičemž vstoupit do obydlí může Inspekce pouze za podmínky, že účelu kontroly nelze dosáhnout i jinak.¹⁵⁸

Dle § 30 zákona o obchodování s ohroženými druhy je Inspekci při výkonu správního dozoru svěřena pravomoc zjistit totožnost exempláře kontrolou jejich

¹⁵³ VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5., str. 121

¹⁵⁴ tamtéž

¹⁵⁵ VEDRAL, Josef. *Kontrolní řád: komentář*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON, 2015. ISBN 978-80-7273-175-6. str. 65

¹⁵⁶ Viz ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 255/2012, o kontrole.

¹⁵⁷ Doporučení Evropského Parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, kterým se stanoví minimální kritéria pro inspekce životního prostředí v členských státech [online]. Lucemburk: Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2001 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/impel-network/minimalni-kriteria-pro-inspekce-zivotniho-prostredi-v-clenskych-statech-eu>

¹⁵⁸ Viz ustanovení § 7 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole

identifikačního označení a rovněž odběrem vzorků krve, tkáně nebo jiných potřebných vzorků a jejich analýzou. Dozorovaná osoba je povinna tyto úkony strpět a Inspekci je umožnit, přičemž za odebrané vzorky jí nenáleží žádná náhrada. Inspektor je povinen prokázat se průkazem inspekce.

V případě porušení zákona nebo práva Evropské unie je Inspekce oprávněna nařídit omezení nebo zastavení činnosti, dokud nedojde k nápravě nedostatků a vyzvat provozovatele prostředků komunikace na dálku, kterými mohou být například internetové stránky, aby odstranil inzerát, ke kterému nebyly zveřejněny povinné informace dle § 23b.¹⁵⁹ Kromě použití těchto nápravných prostředků je Inspekce oprávněna zadržet nebo zabavit exemplář a projednávat přestupky ve správním řízení viz následující podkapitoly.

Co se týče činnosti celních orgánů, ta je upravena především v § 26 zákona o obchodování s ohroženými druhy a dále v zákoně č. 242/2016 Sb., celní zákon. V důsledku našeho členství v Evropské unii se však bude uplatňovat celní kodex Unie, který je ustanoven Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 952/2013, kterým jsou stanovena jednotná pravidla, kterými se řídí celní řízení v jednotlivých státech Společenství.

Orgány celní správy při dohledu nad exempláři ohrožených druhů zejména kontrolují, zda je exemplář doprovázen patričními doklady CITES, ověřují pravost těchto dokladů a za pomoci orgánů rostlinolékařské péče nebo orgánů veterinární správy kontrolují, zda se skutečný exemplář shoduje s údaji uvedenými v dokumentech CITES.¹⁶⁰ V případě přepravy živých exemplářů se ve spolupráci s orgánem veterinární péče také ujišťují, že je tento exemplář přepravován za podmínek, které neohrožují jeho zdraví. Pokud se celní řízení týká živého exempláře, je vždy vykonáváno přednostně.

Kontrola by se také vždy měla uskutečňovat za vhodných podmínek. Těmi jsou zejména uzavřené prostory, aby se dalo v případě živého exempláře zabránit jeho útěku, a vhodná teplota v místnosti. Živý exemplář nesmí být při kontrole zraněn, či jinak poškozen. Z toho důvodu by si zaměstnanci celní správy, kteří nemají dostatečnou kvalifikaci ke správnému zacházení s těmito exempláři měli ke kontrole přizvat již zmiňované odborníky z orgánu veterinární správy či rostlinolékařské péče.

¹⁵⁹ Viz ustanovení § 30 odst. 5 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁶⁰ Tamtéž § 26 odst. 3

V případě, že celní orgán zjistí porušení zákona nebo práva Společenství týkajícího se ochrany ohrožených druhů, exemplář zadrží a informuje o tom Inspekci a Ministerstvo životního prostředí.¹⁶¹ Pokud při kontrole žádné pochybení nezjistí a dojde k závěru, že údaje v dokumentech jsou správné, vyplní o tom protokol, který nadále slouží jako důkaz, že dovoz či vývoz exempláře byl uskutečněn legálně.

6.2.1. Proces zadržení a zabavení exempláře

Odebrání exempláře CITES je zvláštní formou opatření sankční povahy, vedle kterého mohou být dozorované osobě uloženy i další sankce.¹⁶² Tento proces je uskutečňován ve dvou fázích, kterými jsou zadržení a zabavení exempláře.

První fází je zadržení exempláře, které může provést jak orgán celní správy, tak Česká inspekce životního prostředí. Zadržení je upraveno v § 34 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Zadržen dle tohoto zákona může být exemplář CITES, regulované kožešiny, výrobky z tuleňů a kytovců a jiný jedinec, kterým je jedinec živočicha či rostliny, který sice není exemplářem CITES, ale je prováděcím právním předpisem k zákonu CITES vymezen.¹⁶³

Exemplář mohou dané orgány zadržet v případě, že při kontrole zjistí porušení práva Evropských společenství nebo vnitrostátní úpravy o ochraně ohrožených druhů, nebo pokud budou mít důvodné pochybnosti o původu tohoto exempláře, zákonného nakládání s ním nebo pravosti či platnosti povolení CITES.¹⁶⁴ To, zda existují důvodné pochybnosti posuzuje správní orgán v rámci správního uvážení vždy v závislosti na konkrétním případě. Držitel exempláře je povinen jej vydat, v opačném případě mu exemplář může být odňat.

O zadržení exempláře je příslušný orgán povinen vydat písemné potvrzení osobě, jíž je daný exemplář zadržen. V případě, že zadržení provede celní úřad, je neprodleně povinen informovat o této skutečnosti Inspekci, ta má nadále povinnost informovat o zadržení Ministerstvo životního prostředí, které vede registr CITES, ve kterém jsou uvedeny veškeré zadržené a zabavené exempláře a rovněž tuto skutečnost oznámí příslušnému orgánu veterinární správy nebo rostlinolékařské péče.

¹⁶¹ Viz ustanovení § 26 odst. 5 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁶² *Správní procesy v právu životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5362-5., str. 280

¹⁶³ Tamtéž str. 278

¹⁶⁴ Viz ustanovení § 34 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Po zadržení exempláře rozhoduje Inspekce o tom, zda je na místě zahájit správní řízení o zabavení exempláře. K vyjasnění pochybností o zákonném původu nebo zacházení s exemplářem může Inspekce nebo celní úřad od dozorované osoby požadovat předložení nezbytných dokladů, potvrzení či posudku soudního znalce.¹⁶⁵ Pokud pochybnosti vyjasněny nejsou, zahájí Inspekce do 30 dnů řízení o zabavení exempláře. V případě, že se ukáže, že pochybnosti byly neodůvodněné, celní úřad nebo Inspekce musí exemplář vrátit předchozímu držiteli včetně veškeré zadržené dokumentace.

Pokud dojde k zadržení živého exempláře celním úřadem, ten má povinnost tuto skutečnost neodkladně sdělit Inspekci a ta poté rozhoduje o tom, jestli o živém exempláři zahájí řízení o zabavení, nebo zda zadržený exemplář ponechá v režimu zadržení k provedení nezbytných kontrol.¹⁶⁶ V případě, že Inspekce nestihne posoudit stav živého exempláře do 8 hodin od zadržení, musí celní úřad zajistit umístění tohoto exempláře v záchranném centru a o této skutečnosti informovat Inspekci. Do záchranného centra putuje živý exemplář také vždy v mezičase od zadržení do rozhodnutí o zabavení. Pouze ve výjimečných případech, kdy je k tomu shledán důvod, smí být exemplář ponechán v péči jeho držitele, který s ním ovšem nesmí po dobu zadržení nakládat jinak než v rozsahu nutné péče.

V případě umístění exempláře do záchranného centra vyvstává otázka, kdo ponese náklady spojené s péčí o tento exemplář v době mezi zadržením a rozhodnutím o zabavení. Zprvu hradí tyto náklady Ministerstvo, a to až do doby, kdy o celkové výši nákladů spojených se zadržením exempláře rozhodne na základě vyčíslení od záchranného centra Inspekce. Ta poté rozhodnutím uloží osobě, které exemplář zadržela, náhradu nákladů spojených s péčí o zadržený exemplář, kterou je povinna hradit až do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o zabavení nebo vrácení exempláře. Povinnost hradit tyto náklady má pouze osoba, která svým jednáním porušila právo Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů, nebo zákon o obchodování s ohroženými druhy.¹⁶⁷

Záchranné centrum je trvalé zařízení zřizované na základě povolení Ministerstva životního prostředí, které slouží k chovu nebo pěstování zadržených a zabavených exemplářů ohrožených druhů a také živých exemplářů, jejichž správou je pověřena Inspekce.

¹⁶⁵ Viz ustanovení § 34 odst. 3 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁶⁶ Tamtéž § 26 odst. 5

¹⁶⁷ Tamtéž § 34a odst. 4

K získání povolení je potřeba splnit poměrně dost podmínek, aby se, pokud možno předešlo tomu, že záchranné centrum bude provozovat nekompetentní osoba. O povolení ke zřízení záchranného centra může zažádat právnická i fyzická osoba, která je bezúhonná, nebo v případě zoologické zahrady zoologická zahrada s platnou licencí. Předtím, než Ministerstvo o vydání povolení rozhodne, vyžádá si také vyjádření vědeckého orgánu a Inspekce a závazné stanovisko Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu nebo Státní veterinární správy ČR.¹⁶⁸ Náležitosti, které musí žádost obsahovat, jsou uvedeny v § 29b odst. 3 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Jsou jimi například označení totožnosti žadatele, jeho čestné prohlášení o tom, že nebude o umístěných exemplářích bez povolení poskytovat informace třetím osobám, popis a adresa zařízení atd.

Provozovatel záchranného centra musí mj. exempláře chovat ve správných podmínkách a zajistit péči o ně kvalifikovanými osobami, dále musí předcházet a účinně zabránit šíření parazitů a nálezů a také unikům exemplářů a vést evidenci těchto exemplářů, včetně údajů o jejich zdravotním stavu.¹⁶⁹ Za náklady spojené s péčí o umístěné exempláře náleží zařízení náhrada stanovená prováděcím právním předpisem.¹⁷⁰

V případě, že zařízení přestalo plnit svou funkci, stalo se nadbytečným nebo nějakým způsobem porušilo předpisy v oblasti ochrany přírody, může Ministerstvo jeho provoz pozastavit, nebo změnit či úplně zrušit povolení k provozování záchranného centra. Povolení zaniká také v případě, kdy zanikla licence zoologické zahrady, která záchranné centrum provozovala.

O záchranných centrech vede Ministerstvo evidence, ve které je uvedeno také které exempláře do daného záchranného centra mohou být umístěny. Většina záchranných center je provozována zoologickou či botanickou zahradou a specializuje se na konkrétní druhy živočichů či rostlin. Na území České republiky se momentálně nachází 12 záchranných center, z nichž si jako příklad můžeme uvést záchrannou stanici ZOO a zámek Zlín–Lešná pro malé druhy papoušků rodu ara nebo Zoologickou zahradu Jihlava zaměřenou na plazy a menší druhy primátů.

Druhou fází procesu odebrání exempláře je zabavení, které je v kompetenci pouze České inspekce životního prostředí. O zabavení exempláře se rozhoduje ve správním řízení.

¹⁶⁸ Viz ustanovení § 29b odst. 6 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁶⁹ Tamtéž § 29c odst. 1

¹⁷⁰ Tamtéž § 29c odst. 2

Účastníci tohoto řízení nejsou zákonem o obchodování s ohroženými druhy vymezeni, a tak při jejich určení musíme vycházet z ustanovení správního řádu. Dle toho jsou účastníky řízení z moci úřední osoby, jimž má být rozhodnutím založeno, změněno či zrušeno právo nebo povinnost, nebo deklarováno, že právo či povinnost mají nebo nemají a dále osoby, které mohou být rozhodnutím ve svých právech a povinnostech přímo dotčeny.¹⁷¹ Na základě úpravy ve správním řádu si tedy můžeme dovodit, že účastníkem řízení bude osoba, které je exemplář zabavován, tedy její vlastník, držitel, či přepravce, přičemž vlastník exempláře jím bude ve všech případech, protože při zabavení dochází k přechodu jeho vlastnického práva k exempláři.¹⁷²

„Zabavit lze pouze exemplář, u kterého inspekce zjistí, že jde (fakultativně) o exemplář

- nelegálně získaný, dovážený, vyvážený, zpětně vyvážený nebo držení,
- nezaregistrovaný dle § 23 zákona CITES, ačkoli se na něj tato povinnost vztahovala,
- u něhož nebyl prokázán zákonný původ ve smyslu § 24 zákona CITES

nebo

- bylo-li porušeno právo EU o ochraně ohrožených druhů.“¹⁷³

Správní řízení o zabavení exempláře může být ukončeno třemi způsoby. Prvním z nich je, že Inspekce ve 30denní lhůtě pro odstranění pochybností před zahájením řízení nezjistí žádné pochybení za strany dozorované osoby a vydá rozhodnutí o vrácení exempláře majiteli. Druhou možností je, že Inspekce zjistí, že byly splněny podmínky pro zabavení exempláře a do 90 dnů od zahájení řízení vydá rozhodnutí o jeho zabavení. Toto do 10 dnů od nabytí právní moci zašle Inspekce Ministerstvu zároveň s informací o tom, kam byl exemplář umístěn. Poslední možností je rozhodnutí o upuštění od zabavení exempláře, které musí Inspekce náležitě odůvodnit. Důvodem pro upuštění od zabavení může být například skutečnost, že zabavení by bylo v daném případě nepřiměřeně vysokou sankcí,

¹⁷¹ Viz ustanovení § 27 odst. 1 a 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád

¹⁷² *Správní procesy v právu životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5362-5., str. 286

¹⁷³ Tamtéž str. 284

v případě, že nešlo o úmyslné pašování a viník byl zároveň potrestán jiným, dostačujícím způsobem (např. uložením pokuty).¹⁷⁴

Proti rozhodnutí o zabavení je možné se odvolat u Ministerstva životního prostředí, přičemž odvolání nemá odkladný účinek.

Po rozhodnutí o zabavení exempláře přechází dnem právní moci tohoto rozhodnutí vlastnictví exempláře na stát, přičemž právo hospodařit s tímto exemplářem náleží Ministerstvu životního prostředí. To má za úkol do 3 měsíců od převedení vlastnictví určit, jak bude s exemplářem dále naloženo. Může buď právo k hospodaření s tímto exemplářem převést na jinou organizační složku státu nebo právnickou osobu, nebo dokonce může vlastnictví k exempláři převést na vhodnou soukromou osobu.¹⁷⁵ Právo hospodaření s exemplářem si také může ponechat a poskytovat ho k výpůjčce či pronájmu.¹⁷⁶ Ať už se však rozhodne jakkoliv, na základě Nařízení je Ministerstvo povinné své rozhodnutí konzultovat s Agenturou ochrany přírody a krajiny.

6.3. Odpovědnost za přestupky

Odpovědnost za správní delikty neboli „správně právní odpovědnost přichází v úvahu tehdy, když dojde k narušení společenských vztahů chráněných správním právem. Vznik odpovědnosti je přitom představován vznikem povinnosti strpět a nést sankci. Proto je také za základ správně právní odpovědnosti považováno protiprávní jednání subjektů správního práva, za které lze uložit správně právní sankci. Takové protiprávní jednání je označováno jako správní delikt a správně právní odpovědnost je tudíž odpovědností za správní delikty.“¹⁷⁷

Vedle nápravného opatření zabavení exempláře upravuje zákon o obchodování s ohroženými druhy také ustanovení o správních deliktech, kterými jsou v tomto případě přestupky fyzických a právnických osob. Jejich skutkové podstaty jsou upraveny konkrétně v § 34c až § 34f zákona o obchodování s ohroženými druhy. Obecná úprava odpovědnosti za přestupky je obsažena v zákoně č. 250/2016 sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Podle tohoto

¹⁷⁴ *Důvodová zpráva k zákonu č. 346/2009 Sb. ze dne 28. 4. 2008.* [online]. Tisk č. 511/0. Poslanecká sněmovna PČR, 2008 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=511&CT1=0>

¹⁷⁵ Viz ustanovení § 34a odst. 7 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁷⁶ Tamtéž § 34a odst. 8

¹⁷⁷ PRŮCHA, Petr. Správně právní odpovědnost v právu životního prostředí a reforma správního trestání, str. 59. In: BLAHOŽ, Josef a kol. *Právo a životní prostředí: Sborník referátů z vědecké konference.* Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, s. 108. ISBN 80-86775-00-3

zákonu je přestupkem společensky škodlivý protiprávní čin, který je zákonem za přestupek výslovně označen a vykazuje znaky přestupku stanovené zákonem a který zároveň není trestným činem.¹⁷⁸

Pachatelem přestupku se může stát pouze fyzická osoba, která v době spáchání přestupku byla plně přičetná a dovršila věku 15 let. Aby mohla osoba spáchat přestupek, je nutné, aby jej sama zavinila, přičemž postačí, aby toto zavinění bylo pouze nedbalostní, není-li v zákoně výslovně stanoveno, že je vyžadováno zavinění úmyslné. U právnických osob a podnikajících fyzických osob není zavinění vyžadováno, jedná se zde o objektivní odpovědnost s možností liberace za předpokladu, že tato osoba vynaložila veškeré úsilí, které od ní bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila.¹⁷⁹ Aby vznikla odpovědnost za přestupek, je nutné, aby mezi jednáním a následkem existovala příčinná souvislost.

6.3.1. Odpovědnost za přestupky podle zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Zákon o obchodování s ohroženými druhy rozlišuje dvě situace při porušení práva Společenství nebo tohoto zákona. Jednou z nich je situace, kdy porušení právních předpisů zavinila fyzická osoba. V tu chvíli se bavíme o spáchání přestupku. Druhou situací je porušení povinnosti ze strany právnické osoby či podnikající fyzické osoby, u kterých se jedná o správní delikt. Za přestupky dle tohoto zákona je možné uložit pouze jediný trest, kterým je pokuta. Výše pokuty je odstupňována podle závažnosti přestupku a osoby, která jej spáchala.

Přestupky fyzických osob jsou upraveny v § 34c a § 34d. Těmi nejméně vážnými přestupky jsou například použití nepravých, padělaných či pozměněných dokumentů CITES, nepředložení oznámení o dovozu exempláře příslušnému úřadu v rozporu s Nařízením, nebo neodstranění inzerátu podle § 23b odst. 4.¹⁸⁰ Za tyto přestupky lze uložit pokutu do 100 000 Kč.

O něco vážnějšími přestupky, za které lze uložit pokutu do 500 000 Kč jsou například nepředání originálního dokladu CITES při převodu vlastnictví k exempláři či jeho nájmu nebo výpůjčce, použití příslušného dokladu pro jiný exemplář, než pro který byl původně vydán, dovoz regulované kožešiny nebo výrobku z tuleně v rozporu s přímo použitelným předpisem Společenství, úmyslné

¹⁷⁸ Viz ustanovení § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

¹⁷⁹ Tamtéž § 21 a § 23

¹⁸⁰ Viz ustanovení § 34c odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

poskytnutí nesprávných údajů za účelem získání povolení nebo potvrzení nebo neoprávněný vývoz jiného jedince nebo exempláře uměle vypěstované rostliny.¹⁸¹

Těmi nejzávažnějšími přestupky mohou být například porušení zákazu lovu kytovců, nákup, prodej nebo jiné nakládání za účelem prodeje s exemplářem v rozporu s tímto zákonem nebo Nařízením, či padělání registračního listu.¹⁸² Za tyto přestupky hrozí pachateli pokuta do 1 500 000 Kč.

Stejných přestupků se stejnými sankcemi se mohou dopustit i právnické a podnikající fyzické osoby. Navíc se ale mohou dopustit přestupku tím, že nevedou záznamy o obchodech, za který jim hrozí pokuta do 100 000 Kč a dále tím, že zpracovávají, balí nebo přebalují kaviár bez licence nebo s ním jinak neoprávněně nakládají, za což jim hrozí pokuta do 1 500 000 Kč.¹⁸³

Všechny tyto přestupky projednává Česká inspekce životního prostředí a vybrané pokuty jsou příjmem Státního fondu životního prostředí.

6.4. Trestněprávní odpovědnost

Trestní právo působí jako ultima ratio. Tam, kde žádné jiné prostředky nepostačují k nápravě protiprávního stavu, nastoupí trestněprávní odpovědnost. Trestní právo je tady od toho, aby chránilo nejdůležitější hodnoty lidské společnosti a jednou z těchto hodnot je nepochybně i ochrana životního prostředí.

6.4.1. Směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí

Významným pramenem úpravy trestněprávní odpovědnosti v oblasti obchodu s ohroženými druhy na poli Evropské unie se stala směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2008/99, o trestněprávní ochraně životního prostředí, která vešla v platnost dne 19. listopadu 2008.¹⁸⁴

Směrnice vznikla v reakci na nárůst trestných činů směřovaných proti životnímu prostředí, které ho významně ohrožují.¹⁸⁵ Orgány Evropské unie došly k závěru, že dosavadní systém sankcí za tyto trestné činy je neúčelný a rozhodly

¹⁸¹ Tamtéž § 34c odst. 2 a § 34d odst. 1

¹⁸² Viz ustanovení § 34c odst. 3 a § 34d odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

¹⁸³ Tamtéž § 34e odst. 1, 3 písm. b) a 4

¹⁸⁴ DAMOHORSKÝ, Milan, ed., [2023]. *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí : Praha, 7.-9. září 2022*. [Beroun]: vydáno Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v nakladatelství Eva Rozkotová. ISBN 978-80-7630-030-9. s. 34.

¹⁸⁵ Viz odst. 2 směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí

tedy o přijetí této směrnice zavádějící lepší systém sankcí ve snaze zabránit šíření trestné činnosti na poli životního prostředí a lépe ho tak chránit.¹⁸⁶

Tato směrnice označuje určité typy jednání jako trestné činy a vyžaduje po členských státech, aby tyto typy jednání rovněž zakomponovaly do svých trestních předpisů. Jednání, které směrnice označuje za trestné je uvedeno v článku 3 směrnice. Je jím například „usmrcování, ničení, držení nebo odchyt jedinců chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin“¹⁸⁷ nebo také „obchodování s jedinci chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin nebo s jejich částmi nebo odvozeninami“¹⁸⁸. V obou možnostech jsou výjimkou případy, kdy se toto chování týká pouze zanedbatelného množství jedinců ohrožených druhů a má tak pouze zanedbatelný dopad na stav daných druhů z hlediska ochrany.¹⁸⁹ Článek 4 označuje za trestný také návod a pomoc k výše zmíněným trestným činům.

Aby jednání pachatele mohlo být označeno za trestný čin, musí být dle směrnice spácháno buď úmyslně, nebo alespoň z hrubé nedbalosti. V článku 6 je pak výslovně kladen požadavek, aby členské státy zajistily, že právnické osoby budou moci být trestně odpovědné za všechny trestné činy uvedené v člancích 3 a 4.

Zatímco výčet skutkových podstat trestných činů je ve směrnici poměrně rozsáhlý a detailní, od sankcí je požadováno pouze to, aby byly účinné, přiměřené a odrazující.¹⁹⁰ Určení konkrétních sankcí je tedy na uvážení každého členského státu zvlášť.

6.4.2. Trestněprávní odpovědnost podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Protiprávní obchodování s ohroženými druhy je v České republice do trestního zákoníku zavedeno od roku 2002, a to konkrétně novelou č. 134/2002 Sb. k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Tato novela nabyla účinnosti dne 1. července 2002 a s její účinností bylo zakotveno několik nových skutkových podstat trestných činů, včetně skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání

¹⁸⁶ Tamtéž odst. 3 a 4

¹⁸⁷ Viz čl. 3 písm. f) směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí

¹⁸⁸ Tamtéž čl. 3 písm. g)

¹⁸⁹ Tamtéž čl. 3 písm. f) a g)

¹⁹⁰ Tamtéž čl. 5 a čl. 7

s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, uvedené pod § 181f, § 181g a § 181h.¹⁹¹

Tato právní úprava poté byla přijata i do nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. pod § 299 – neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a § 300 – neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti. Objektem, který tyto skutkové podstaty chrání je zájem na ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin¹⁹² a ochrana biodiverzity.

Zprvu se budu věnovat trestnému činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, který je upraven paragrafem 299. Tento paragraf je v odstavcích 1 a 2 rozdělen do dvou samostatných základních skutkových podstat. Pachatelem trestného činu podle § 299 odst. 1 se stane ten, „*kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu.*“¹⁹³ Těchto skutků se pachatel zároveň musí dopustit na nejméně dvaceti pěti kusech živočichů, exemplářů nebo rostlin. Tresty, které za tento trestný čin hrozí, jsou trest odnětí svobody až na tři léta, zákaz činnosti a propadnutí věci. Ustanovení tohoto odstavce se týká méně ohrožených rostlin a živočichů a vyžaduje tedy větší rozsah protiprávní činnosti (požadavek spáchání činu na více než 25 kusech).

Oproti tomu dle ustanovení § 299 odst. 2 bude stejně potrestán ten, kdo takto nakládá s jedincem silně či kriticky ohroženého druhu nebo s exemplářem druhu přímo ohroženého vyhynutím. V tomto případě platí přísnější úprava odvozená od míry ohrožení jedince, kdy stačí, aby pachatel takto nakládal pouze s jedním jedincem.

Odstavce 3 a 4 upravují kvalifikovanou skutkovou podstatu téhož trestného činu. Kvalifikovanou skutkovou podstatou je v podstatě základní skutková podstata, ke které přistoupí taková okolnost, která podstatně zvýší společenskou škodlivost toho daného trestného činu. Jde tedy vlastně o zvláště přitěžující okolnost, která je podmínkou pro použití vyšší trestní sazby.

¹⁹¹ STEJSKAL, Vojtěch. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. str. 533

¹⁹² ŠÁMAL, Pavel; GRIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 939

¹⁹³ Viz ustanovení § 299 odst. 1 zákona. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Pachatelé dle odstavce 3 hrozí trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let v případě, že tento trestný čin spáchá s úmyslem získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch¹⁹⁴, spáchá-li ho jako člen organizované skupiny, nebo pokud tímto činem způsobí dlouhodobé nebo nevratné poškození populace ohroženého volně žijícího živočicha či rostliny.¹⁹⁵

Dle odstavce 4 bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let, pokud čin uvedený v prvních 2 odstavcích spáchá ve spolupráci s organizovanou zločineckou skupinou, která působí ve více státech, způsobí-li svým jednáním dlouhodobé nebo nevratné poškození populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu, nebo spáchá-li tento čin s úmyslem získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu¹⁹⁶.

V § 300 je upraveno v zásadě stejné jednání, jako v § 299 odst. 1 až na to, že k naplnění skutkové podstaty postačí, když se tohoto jednání pachatel dopustí z hrubé nedbalosti. Hrubou nedbalostí rozumíme vyšší stupeň intenzity nedbalosti. Postoj pachatele k zájmu chráněnému zákonem je zřejmě bezohledný a pachatel k požadavku náležité opatrnosti přistupuje lehkomyšlně a zcela zjevně bezohledně.¹⁹⁷ V případě, kdy se tohoto činu pachatel dopustí na jedinci zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exempláři chráněného druhu, je trestní odpovědnost opět podmíněna tím, že se tohoto jednání dopustí na nejméně 25 kusech.¹⁹⁸ V případě, kdy se tohoto jednání dopustí na jedinci kriticky ohroženého druhu nebo exempláři druhu přímo ohroženého vyhnutím, k trestní odpovědnosti postačí, když se tohoto jednání dopustí pouze na jednom kusu.¹⁹⁹ Za tento čin pak bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.²⁰⁰

V této oblasti řešil Ústavní soud zajímavý případ z kraje roku 2024. Stěžovatel P.E. podal ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu a usnesení Městského soudu v Praze, ve které namítal porušení jeho práva na spravedlivý proces.

¹⁹⁴ Značným prospěchem se dle § 138 odst. 1 písm. d) zákona č. 40/2009 Sb. rozumí částka ve výši 1 000 000 Kč

¹⁹⁵ Viz ustanovení § 299 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁶ prospěchem velkého rozsahu se dle § 138 odst. 1 písm. e) zákona č. 40/2009 Sb. rozumí částka ve výši 10 000 000 Kč

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, str. 230–231

¹⁹⁸ Viz ustanovení § 300 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁹ tamtéž

²⁰⁰ tamtéž

Stěžovatel P.E. se měl dopustit zločinu jako účastník ve formě pomoci při tzv. pseudo-huntingu. Problém pseudo-huntingu vysvětluje ČIŽP ve svém článku Operation RHINO – case of „pseudo-hunting“ – seizure of 22 rhino horns. Tato činnost se týká nosorožce tuponosého bílého, který je v současnosti zařazen do Přílohy I CITES a zároveň Přílohy A Nařízení, je to tedy druh bezprostředně ohrožený vyhynutím. Jde o zneužívání evropské legislativy, kdy k dovozu loveckých trofejí pro osobní účely není třeba předkládat povolení k dovozu, nýbrž postačí předložení pouze vývozního povolení uděleného zemí původu. Tato výjimka je široce zneužívána vietnamskými obchodníky s nosorožčími rohy, kteří si v Jihoafrické republice najímají lovce a zároveň v Česku rekrutují „pseudo-lovce“, neboli osoby, které s lovectvím ve skutečnosti nemají nic společného, ale výměnou za uhrazení zájezdu do JAR jsou ochotni propůjčit své jméno pro vývoz lovecké trofeje pro osobní a nekomerční účely, kterých se následně ve prospěch organizátorů vzdají a ti je mohou za enormní částky prodávat na východoasijský trh.²⁰¹

Přesně tohoto jednání se stěžovatel P.E. dopustil v roce 2011, kdy se po domluvě s již odsouzenou P.M., která mu slíbila plnou úhradu zájezdu, rozhodl zúčastnit organizovaného zájezdu do Jihoafrické republiky, kde byl zastřelen exemplář nosorožce tuponosého jižního, jehož rohy byly následně na jméno stěžovatele dovezeny jako lovecké trofeje na Slovensko, se záměrně podhodnocenou celní hodnotou 100 USD, přičemž reálná hodnota činila minimálně 270 000 USD.²⁰² Na základě tohoto jednání dospěl Obvodní soud pro Prahu 6 k závěru, že je stěžovatel vinen zločinem neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami dle § 299 odst. 2, odst. 3 písm. b) a odst. 4 písm. a) TZ a byl odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok s podmíněným odkladem výkonu se zkušební dobou 18 měsíců.²⁰³

Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel odvolání, které bylo zamítnuto a následně i dovolání, které bylo pro zjevnou neopodstatněnost Nejvyšším soudem odmítnuto. V reakci na tato usnesení podal stěžovatel ústavní stížnost, ve které namítal porušení zásady presumpce nevinny a zásady hodnocení důkazů

²⁰¹ Operation RHINO – case of „pseudo-hunting“ – seizure of 22 rhino horns. Online. *CITES news – Czech Republic*. 2013, roč. 2013, č. 105, s. 3.

Dostupné z: https://www.cizp.cz/sites/cizp.cz/files/file/wh3/CITESnews-Prague105-Operation-RHINO_0.pdf. [cit. 2024-03-25].

²⁰² *Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.2.2024 č. III. ÚS 247/24* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://kraken.slv.cz/III.US247/24>

²⁰³ tamtéž

v pochybnostech ve prospěch obžalovaného obecnými soudy a dožadoval se zrušení těchto rozhodnutí.

Ústavní soud v této věci dospěl k závěru, že stížnost je zjevně neopodstatněná a ve svém usnesení č. III ÚS 247/24 ze dne 21. února 2024 ústavní stížnost odmítl. Svůj závěr Ústavní soud odůvodnil tím, že stěžovatel lpěl na své obhajobě z předchozích soudních řízení a milně očekával, že Ústavní soud znovu přezkoumá skutkové okolnosti případu a bude tak působit jako další soudní instance. Ústavní soud také zdůraznil, že není vrcholem obecné soudní soustavy, nýbrž je soudem samostatně postaveným a o otázkách viny a trestu je dle Ústavy oprávněn rozhodovat jen obecný soud. V případě, že se obecný soud nedopustí ve svém rozhodování zjevného excesu, který může spočívat například v extrémním nesouladu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními soudu, nebo v nesprávné právní kvalifikaci skutku, nemůže Ústavní soud do rozhodování obecného soudu zasahovat.²⁰⁴

²⁰⁴ *Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.2.2024 č. III. ÚS 247/24* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://kraken.slv.cz/III.US247/24>

7 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo seznámit čtenáře s problematikou obchodování s ohroženými druhy a jeho následky, s tím, jak je tato problematika z pohledu práva upravena na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni, a především s tím, jak v této oblasti působí správní dozor v České republice a jaké jsou následky nelegálního obchodu s ohroženými druhy.

Jak už zde bylo zmíněno, obchod s ohroženými druhy je v současné době celosvětově rozšířeným problémem a také druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů na Zemi.²⁰⁵ Vliv na biodiverzitu, která je pro lidstvo i pro celou naši planetu velice podstatná, je tedy opravdu závažný. Pokud tedy chceme zachovat druhovou rozmanitost na Zemi pro budoucí generace, je třeba spojit síly a mezinárodně úzce spolupracovat na vymýcení nelegálního obchodu s druhy, které by naše vnoučata mohla znát už jen z učebnic. Toto si lidé uvědomovali už v roce 1973, kdy právě na ochranu rozmanitosti druhů vznikla Washingtonská Úmluva CITES. Ráda bych uvedla, že se společnosti díky Úmluvě daří zachovat rozmanitost druhů ve volné přírodě, u některých druhů se bohužel ale musí bojovat o jejich přežití alespoň v uměle vytvořených podmínkách, a v některých případech, jako je tomu například u nosorožce bílého severního, se to i přes veškerou snahu nedaří. V tomto případě jsou přitom na vině především pytláci. Otázkou tedy je, co se dá změnit, aby k takovýmto smutným případům nadále nedocházelo? Jestliže Úmluva proti pytláctví a obecně nelegálnímu obchodu už dávno bojuje, a přesto v některých případech prohrává, je potřeba bojovat tvrději?

Osobně považuji za nedostatek v právní úpravě chybějící závazná donucující opatření v Úmluvě, díky kterým by orgány Úmluvy měly větší donucovací pravomoc nad státy, které nejsou schopny nebo ochotny ustanovení Úmluvy dostatečně aplikovat a kontrolovat jejich dodržování soukromými subjekty. V článku VIII je sice upraveno určité obecné řešení tohoto problému, jeho vyřešení však záleží pouze na vůli a uvážení strany, které se to týká. Zároveň si myslím, že by pro tento účel mohl vzniknout nový orgán CITES s donucovací pravomocí, který by vykonával správní kontrolu nad smluvními stranami Úmluvy a v případě porušení povinností by měl něco jako exekuční pravomoc. Chápu ovšem, že ne všechny státy by souhlasily s takovým zásahem do své suverenity a

²⁰⁵ REEVE, Rosalind. *Policing International Trade in Endangered Species. The CITES Treaty and Compliance*. London: The Royal Institute of International Affairs and Earthscan Publications Ltd., UK, 2002. ISBN: 1-85383-880-2, s. 10

vzhledem k tomu, že taková úprava by vyžadovala zásah do znění Úmluvy, nejspíš by bylo jen velmi obtížné takové změny přijmout, vzhledem k tomu, že pro změnu Úmluvy je potřeba získat 2/3 hlasů přítomných hlasujících stran.²⁰⁶

V tomto ohledu však musím vyzdvihnout evropskou úpravu této problematiky Nařízením (ES) č. 338/97, které sice vychází z ustanovení Úmluvy a je s ní v souladu, ovšem některá jeho ustanovení jsou oproti Úmluvě přísnější a podrobněji upravená, což Úmluva ve svém článku XIV vysloveně umožňuje. Kromě toho, že Nařízení má vlastní čtyři přílohy, ve kterých jsou zapsány i druhy, které Přílohy Úmluvy CITES nechrání, a tím pádem je rozsah ochrany širší, obsahuje také přísnější úpravu, co se týče podmínek k získání určitých povolení a potvrzení.

Česká republika provádí ustanovení Úmluvy CITES a Nařízení zákonem č. 100/2004 Sb., který podle mého názoru upravuje problematiku poměrně komplexně a způsoby odpovídajícími pramenům mezinárodního a evropského práva. Tento zákon především ustanovuje orgány odpovědné za správné provádění ustanovení Úmluvy a Nařízení a také konkretizuje požadavky na jednotlivá povolení a potvrzení vydávaná v souvislosti s vývozem, dovozem a zpětným vývozem exemplářů. Kromě toho upravuje také další instituty, jako jsou například povinná registrace některých exemplářů, jejich značení a identifikace nebo prokázání původu.

Správní dozor nad dodržováním ustanovení Úmluvy CITES a Nařízení v ČR vykonává ČIŽP a orgány celní správy. Při kontrole se řídí ustanovením § 30 zákona č. 100/2004 Sb. a subsidiárně také kontrolním řádem. V tomto ohledu musím vyzdvihnout poměrně široká oprávnění Inspekce při výkonu kontroly, která jsou jí propůjčena kontrolním řádem. Mám na mysli především oprávnění Inspekce vstupovat do prostor, vlastněných či využívaných kontrolovanou osobou, včetně vstupu do obydlí, které nutně ani nemusí být využíváno k činnosti, které se kontrola týká, postačí jen podezření, že k této činnosti využíváno je. Jde pochopitelně o velký zásah do nedotknutelnosti obydlí podle Listiny základních práv a svobod. Listina však zásahy do nedotknutelnosti obydlí ve svém článku 12 odst. 3 připouští a myslím si, že výkon kontroly v oblasti obchodování s ohroženými druhy přesně naplňuje kritéria, podle kterých je zásah do nedotknutelnosti obydlí přípustný.

²⁰⁶ Viz čl. XVII odst. 1 Úmluvy CITES

Stejně jako možnost Inspekce vstupovat do obydlí je podle mě důležitá také možnost provedení mimořádných kontrol, které nemusí být ohlášené, a existuje tedy větší pravděpodobnost, že nestihne dojít ke zmaření účelu kontroly.

Inspekce má široká oprávnění i na základě zákona o obchodování s ohroženými druhy, kdy může při kontrole například provádět analýzu krve či tkáně exempláře a odebírat potřebné vzorky, což jí kontrolovaná osoba musí umožnit. Problém může nastat v případě, kdy kontrolovaná osoba odmítne součinnost, ať už při poskytnutí potřebných dokumentů, exemplářů pro odebrání vzorku, nebo při vstupu do obydlí a dalších prostor. Tento problém ovšem může být vyřešen uložením pořádkové pokuty podle § 15 kontrolního řádu.

Podle mého názoru je v případě živých exemplářů obzvlášť důležitá rychlost zásahu v případě nelegálního obchodování s nimi nebo nevhodných podmínek při transportu, které mohou být rozhodující v otázkách života a smrti. Musím v tomto ohledu vyzdvihnout pravomoc Inspekce i celních úřadů exemplář kontrolované osobě zadržet a umístit ho do záchranného centra a až následně rozhodovat o jeho zabavení.

Jednu výtku bych však měla k §34a odst. 1 zákona o obchodování s ohroženými druhy, podle kterého může inspekce upustit od zabavení exempláře. Dle tohoto ustanovení může upuštění proběhnout jen v odůvodněných případech a pouze pokud to není v rozporu s jinými právními předpisy²⁰⁷, odůvodnění rozhodnutí o upuštění je však ponecháno na správním uvážení Inspekce. Možná by v tomto případě bylo vhodné zavést určitá kritéria, v rámci kterých by se diskreční pravomoc Inspekce měla pohybovat, aby nebylo možné této pravomoci ze strany Inspekce jakýmkoli způsobem zneužít.

Zákon o obchodování s ohroženými druhy se zabývá také přestupky fyzických a právnických osob a sankcemi, které je za ně možné udělit. Tato část zákona je dle mého názoru dobře zpracovaná a opravdu pokrývá všechno možné jednání, kterým by osoby fyzické či právnické mohly porušovat ustanovení Úmluvy a ohrožovat tak biodiverzitu. Problém ovšem spatřuji v sankcích, které jsou za některá jednání ukládány. Například za padělání dokumentu, které může v horším případě vést k propašování exempláře hrozí pachateli pokuta pouze 100 000 Kč.²⁰⁸ Řekla bych, že pro osoby, které si mohou dovolit odchytil a pašovat exempláře

²⁰⁷ Viz ustanovení §34a odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

²⁰⁸ Viz ustanovení §34c odst. 1 písm. a) a odst. 4 písm. a) zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

ohrožených druhů, případně pro členy organizace, která se na pašování zaměřuje, není pokuta 100 000 Kč dostatečně odrazující. Navrhovala bych v tomto případě stanovit rozmezí, ve kterém se výše pokuty může pohybovat, a na základě individuálních případů hodnotit, v jaké výši bude pokuta konkrétnímu pachateli uložena. Předejde se tak nespravedlivě vysoké pokutě v mírnějších případech a zároveň bude možná výše pokuty více odrazující pro ty, kterým nečiní problém zaplatit pokutu 100 000 Kč. Problém by zde ovšem mohl nastat v tom, že posuzování jednotlivých případů individuálně ve správním řízení by více zaměstnávalo už tak dost zaneprázdněné správní orgány a mohlo by proto docházet k častějším průtahům v řízení. Otázkou tedy je, jestli nám za to vyšší míra ochrany ohrožených druhů stojí.

Poslední poznámku věnuji trestněprávní úpravě obchodování s ohroženými druhy a to konkrétně § 299 TZ. Nejprve bych chtěla pochválit provedení směrnice č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí naším trestním zákoníkem, který směrnici provádí o něco přísněji, než je požadováno. Sama směrnice dává státům volnost ve výběru trestních sankcí za jednání v ní ustanovené, požaduje od nich pouze aby sankce byly „účinné, přiměřené a odrazující“²⁰⁹. V trestních sankcích, které byly za dané jednání zvoleny v našem trestním zákoníku tedy problém nevidím a ani mi nepřijdou příliš mírné. Co bych ustanovení § 299 TZ ovšem vytkla je jeho odstavec 1, podle kterého je neoprávněné nakládání s jedinci zvláště chráněných druhů nebo exempláři chráněných druhů v rozporu se zákonem pouze v případě, kdy se pachatel tohoto jednání dopouští na více než 25 kusech jedinců, kterých se toto ustanovení týká.²¹⁰ Podle českých zákonodárců je tedy 25 kusů zanedbatelné množství a není třeba se jimi zabývat? Znamená to tedy, že když budou pytláci odchyťovat nebo dokonce usmrctvat jedince ohrožených druhů postupně a po méně kusech, je jejich jednání v pořádku a neohrožují tím biodiverzitu? S tímto ustanovením důrazně nesouhlasím. Podle mého názoru si každý jedinec zaslouží pozornost, nehledě na to, že odchytem a vyhlazováním jedinců ohrožených druhů, přestože postupně a po pár kusech, může postupem času dojít k jejich vyhynutí.

²⁰⁹ Viz čl. 5 směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí

²¹⁰ Viz ustanovení § 299 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

SEZNAM ZDROJŮ

Literatura

1. BLAHOŽ, Josef a kol. *Právo a životní prostředí: Sborník referátů z vědecké konference*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, s. 108. ISBN 80-86775-00-3.
2. CINGOŠ, Josef a kol. *Právo životního prostředí*. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1750-3.
3. DAMOHORSKÝ, Milan, ed., [2023]. *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí : Praha, 7.-9. září 2022*. [Beroun]: vydáno Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v nakladatelství Eva Rozkotová. ISBN 978-80-7630-030-9.
4. DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 2. dopl. a rozšíř. vyd. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-498-1.
5. EPINEY, Astrid. *Umweltrecht der EU*. 3.Auflage. Nomos. Baden-Baden, 2013, ISBN 978-3-8487-0503-0
6. HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-624-1.
7. JAK CITES FUNGUJE? *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://nature.cz/jak-cites-funguje>
8. *Jak značit exempláře CITES?: Metodika AOPK ČR* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019, 31 s. [cit. 2024-03-26]. ISBN 978-80-7620-034-0.
Dostupné z:
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/\\$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publicace/$FILE/ODOIMZ-Jak_znacit_exemplare_CITES-20200330.002.pdf)
9. KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7.
10. MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2317-9.

11. PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-763-8.
12. *Právo a životní prostředí: Sborník referátů z vědecké konference*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003. ISBN 80-86775-00-3.
13. REEVE, Rosalind. *Policing International Trade in Endangered Species. The CITES Treaty and Compliance*. London: The Royal Institute of International Affairs and Earthscan Publications Ltd., UK, 2002. ISBN: 1-85383-880-2
14. *Správní procesy v právu životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5362-5.
15. STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1.
16. ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; BOHUSLAV, Lukáš; NOVOTNÝ, Oto; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8
17. VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde Praha, a.s. - Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-512-5.
18. VEDRAL, Josef. *Kontrolní řád: komentář*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2015. ISBN 978-80-7273-175-6.
19. WIJNSTEKERS, Willem. *The evolution of CITES - 11th edition* [online]. Hungary: International Council for Game and Wildlife Conservation, 2018 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/common/resources/The_Evolution_of_CITES_2018.pdf

Internetové zdroje

1. *CITES* [online]. [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sc.php>
2. *Informační portál Ministerstva životního prostředí*. [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy

3. *Informační portál Agentury ochrany přírody a krajiny*. [online]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/cites/>
4. *Informační portál Celní správy ČR*. [online]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/default.aspx>
5. *Informační portál České inspekce životního prostředí* [online]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/pusobnost/logo-cites/co-je-cites>
6. *Informační portál Zoologické zahrady Praha*. [online] Dostupné z: <https://www.zoopraha.cz/navrat-kone-prevalskeho-do-asijskych-stepi>
7. Přílohy CITES. *Česká inspekce životního prostředí* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/pusobnost/logo-cites/prilohy-cites>
8. Potvrzení o putovní výstavě k vícenásobnému přesunu živých exemplářů živočichů mimo Evropskou unii (vícenásobný přesun exemplářů CITES). *Gov.cz* [online]. 2.6.2021 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/potvrzeni-o-putovni-vystave-k-vicenasobnemu-presunu-zivych-exemplaru-zivocichu-mimo-evropskou-unii-vicenasobny-presun-exemplaru-cites-S2209>

Legislativa

1. *Doporučení Evropského Parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, kterým se stanoví minimální kritéria pro inspekce životního prostředí v členských státech* [online]. Lucemburk: Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2001 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/impel-network/minimalni-kriteria-pro-inspekce-zivotniho-prostredi-v-clenskych-statech-eu>
2. *Důvodová zpráva k zákonu č. 346/2009 Sb. ze dne 28. 4. 2008*. [online]. Tisk č. 511/0. Poslanecká sněmovna PČR, 2008 [cit. 2024-03-26].
Dostupné z:
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=511&CT1=0>
3. *Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky*
4. *Narizení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi* [online]. Brusel: Rada Evropské unie, 1996 [cit. 2024-03-25].

- Dostupné z: https://www.cizp.cz/sites/cizp.cz/files/file/3X3/338-97-konverze-2015-05-07-cz_0.pdf
5. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí* [online]. Štrasburk: Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2008 [cit. 2024-03-26].
Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A32008L0099>
 6. *ÚMLUVA o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin* [online]. Washington, 1973 [cit. 2024-03-25].
Dostupné z:
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/\\$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_cesky_text_umluvy/$FILE/Uredni%20vestnik%20Evropske%20unie.pdf)
 7. *Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)* [online]. 2004 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga2f6mjgawtcmq>
 8. *Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)* [online]. 1999 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhe4v6mjwgyxggyjrl5ugymjngm3a>
 9. *Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů* [online]. 2004 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga2f6mzsgywtemq#>
 10. *Zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)* [online]. 2012 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgezdf6mrvguwtc&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>
 11. *Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád* [online]. 2004 [cit. 2024-03-26].
Dostupné z:
<https://app.beckonline.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrf6mrqga2f6njgawtcni>

12. *Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich* [online]. 2016 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqge3f6mrvgawtm>
13. *Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny* [online]. 1992 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhez6mjrgqwtgoa&groupIndex=0&rowIndex=0>
14. *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník* [online]. 2008 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga4v6nbqfu2dc>

Judikatura

1. *Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.2.2024 č. III. ÚS 247/24* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://kraken.slv.cz/III.US247/24>

Články

1. KLOUČEK, Ondřej. *CITES – základní informace* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2020, 5 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/\\$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf)
2. Operation RHINO – case of „pseudo-hunting“ – seizure of 22 rhino horns. Online. *CITES news – Czech Republic*. 2013, roč. 2013, č. 105, s. 3. Dostupné z: https://www.cizp.cz/sites/cizp.cz/files/file/wh3/CITESnews-Prague105-Operation-RHINO_0.pdf. [cit. 2024-03-25].
3. STRAKOVÁ, Helena. 19. konference smluvních stran úmluvy CITES. *České právo životního prostředí*. 2022, č. 65, str. 35-42. ISSN 1213-5542.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
CITES, Úmluva CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
ČIŽP, Inspekce	Česká inspekce životního prostředí
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
IUCN	Světový svaz ochrany přírody
Kontrolní řád	Zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)
Konference	Konference stran CITES
Listina	Listina základních práv a svobod
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
Nářízení	Nářízení Rady (ES) č. 338/97, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
OSN	Organizace spojených národů
Sekretariát	Sekretariát CITES
Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí
Správní řád	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
TZ, trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
UNEP	Program OSN pro životní prostředí
WCO	Světová organizace celních orgánů
WWF	Světový fond na ochranu přírody
Zákon o obchodování s ohroženými druhy	Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
ZOPK	Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

SHRNUTÍ

Účelem této práce je seznámit čtenáře s problematikou obchodování s ohroženými druhy a s výkonem správního dozoru v této oblasti. Aby však čtenář dokázal porozumět výkonu činnosti správního dozoru, je nejprve nutné představit právní úpravu regulace obchodování s ohroženými druhy, a to na mezinárodní, unijní i vnitrostátní úrovni.

Obchodování s ohroženými druhy je závažný celosvětový problém, který má veliký vliv na stav biodiverzity a velkou měrou přispívá k ubývání druhů na Zemi. Tomu se společnost snaží zabránit zavedením pravidel regulujících obchod s ohroženými druhy prostřednictvím mezinárodní úmluvy CITES, kterou nadále provádí Nařízení EU č. 338/97.

První část této práce se soustředí na představení pojmu biodiverzita, na vliv obchodování s ohroženými druhy na její ubývání a na následky jejího ubývání na naši planetu. Třetí kapitola je věnována představení Úmluvy CITES, jejímu historickému vývoji, cílům, pro které byla přijata, nástrojům regulace obchodu, které ve svém znění upravuje a také orgánům, které pro účely prosazování Úmluvy vznikly. Kapitola čtvrtá se zabývá stejnými aspekty, jako předchozí kapitola, akorát na úrovni Evropské unie. Popisuje tedy úpravu regulace obchodování s ohroženými druhy obsaženou v Nařízení (ES) č. 338/97. Kapitola pátá je zaměřena na podrobný rozbor právní úpravy obsažené v našem zákoně č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, která provádí ustanovení Úmluvy CITES i Nařízení CITES a konkretizuje podmínky vydávání povolení a potvrzení na našem území. Kapitola šestá je stěžejní kapitolou této práce. Zabývá se správním dozorem v oblasti CITES. Čtenář je v ní nejprve seznámen se samotným pojmem „správní dozor“ a s obvyklými postupy jeho výkonu. Poté je v ní popsán průběh správního dozoru v případě obchodování s ohroženými druhy, kdo ho vykonává a jaké jsou správně právní postihy v případě, že orgány vykonávající dozor zjistí porušení zákona. Druhá část této kapitoly ještě zmiňuje úpravu této problematiky v trestním zákoně a tresty, které jsou ukládány v případě spáchání trestného činu podle § 299 a § 300 Trestního zákoníku.

Přestože je legislativa CITES velmi rozsáhlá, není úplně dokonalá, a tak se společnost stále potýká s nelegálním obchodem s ohroženými druhy, který není snadné zastavit. Závěr práce je věnován některým ustanovením právní úpravy obchodu s ohroženými druhy, se kterými autorka nesouhlasí, a návrhům autorky na její zlepšení.

RESUMÉ

The aim of this thesis is to acquaint the reader with the issue of trade in endangered species and the performance of administrative supervision in this area. However, in order for the reader to understand the performance of administrative supervision, it is first necessary to introduce the legal regulation of trade in endangered species, at the international, european and national level.

The trade in endangered species is a serious global problem that has a major impact on the state of biodiversity and is a major contributor to the decline of species on Earth. The society tries to prevent this by introducing rules regulating the trade in endangered species through the international convention CITES, which is implemented by European Council Regulation No 338/97.

The first part of this thesis, is focused on introducing the concept of biodiversity, the influence of trade in endangered species on its decline and the consequences of its decline on our planet. The third chapter is devoted to presenting the CITES Convention, its historical development, its purpose, the instruments of trade regulation that it establishes, as well as the bodies that were created for the purpose of enforcing the Convention. The fourth chapter deals with the same aspects as the previous one, only at the European Union level. It describes the regulation of trade in endangered species contained in Regulation (EC) No 338/97. The fifth chapter is focused on analyzing in detail the Czech wildlife trade law, which implements the provisions of the CITES Convention and the CITES Regulation and specifies the conditions for issuing permits and confirmations in our territory. The sixth chapter is the pivotal chapter of this thesis. It is about an administrative supervision in the field of CITES. First of all, it introduces the reader to the term "administrative supervision" itself and to the usual procedures for its performance. Then it describes how administrative supervision is carried out in the field of trade in endangered species, which bodies perform it and what are the legal penalties if the bodies performing the supervision discover a violation of the law. The next part of this chapter mentions the regulation of this issue in the Criminal Code and the punishments that are imposed in the event of the commission of a crime according to § 299 and § 300 of the Criminal Code.

Although the CITES legislation is very extensive, it is not completely perfect and the society still faces an illegal trade in endangered species, which is not easy to stop. The conclusion of this thesis is devoted to some provisions of the

legal regulation of trade in endangered species with which the author disagrees and the author's suggestions for its improvement.